

HİLÂL-İ AHMER HASTABAKICILIK(HEMŞİRELİK) OKULUNUN AÇILMASI VE İLK MEZUNLARI

Osman AKANDERE*

ÖZET

Hilâl-i Ahmer(Kızılay) Cemiyeti Genel Merkezi'nce alınan bir kararla 21 Şubat 1925 tarihinde Türkiye'nin ilk Hastabakıcılık(Hemşirelik) Okulu** İstanbul'da açılarak eğitim ve öğretime başlamıştır. Böylece ülkemizde uzun yıllardır sağlık alanında eksikliği hissedilen, eğitim görmüş, mesleki bilgi ve beceriye sahip hemşire ihtiyacı, bu okulun açılmasıyla karşılanmaya çalışılmıştır.

Yatılı ve gündüzlü kız öğrencilerin öğrenim gördüğü bu okul, ilk açıldığı günden itibaren gerek yönetim ve öğretim kadrosuyla, gerekse bu mesleği gerçekten yapabilecek düzeyde ve nitelikte öğrencileriyle göz doldürmüş, Cumhuriyetimizin kuruluş yıllarında güzide bir eğitim öğretim-öğretim müessesesi olmuştur.

Bu çalışmada Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı(Hemşirelik) Okulunun açılış çalışmaları, idâri ve akademik yapılanması, öğrenci kabulü ve eğitim-öğretim faaliyetleri ele alınmıştır. Ayrıca okulun ilk öğrencilerinin mezuniyetleri ile mezuniyet sonrası işe yerleştirilmeleri de bu bağlamda ele alınıp verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hilâl-i Ahmer(Kızılay), Hastabakıcılık(Hemşire) Okulu, Hastane, Eğitim-Öğretim, Mezuniyet

THE OPENING OF HİLAL-İ AHMER(RED CRESCENT) NURSING SCHOOL AND FIRST GRADUATES

ABSTRACT

The first nursing school in Turkey was opened and started training in İstanbul on February 21, 1925 through the decision taken by the Headquarter of Hilal-i Ahmer(Red Crescent). Thus, the need, which was strongly felt in the health sector for a long time, for educated, qualified and skilled nurses were attempted to meet.

* Selçuk Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu Öğretim Üyesi

** Bu çalışmamızda okulun ismini "Hastabakıcılık"olarak ilk açılışındaki ismiyle vermeyi uygun gördük.

This school, which also has a boarding section, was an admired institution in the first years of Turkish Republic for both its management and training staff and its qualified students.

In this study, the opening Works of the institution; its administrative and educational build up, the registration of students and its educational facilities have been studied on. In addition, the graduation of the first students of the school and their appointment to the posts has also been dealt with in the context.

Key words: Hilâl-i Ahmer(Red Crescent), The Nursing School, Hospital, Education, Graduation

GİRİŞ

Senelerden beri lüzum ve ihtiyacı hissedilmesine rağmen sıhhi ve içti-mâî bakımdan Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar gelişmemiş olan bir kurum ve meslek de “Hastabakıcılık”tır¹.

Hastabakıcılık bizde eskiden Hastane teşkilâtı ile başlamış ve başlangıçta tamamen erkeklere münhasır kalmış ve daha ziyade yaşlıların çalıştırıldığı bir hizmet alanı olmuştu. Özellikle askerî teşkilâta, kura çekerek askere gelmiş olanlardan özür, sakat ve kabiliyetsiz olanları tabip, cerrah ve timarcıların(yara bakıcı) emrine verilir, orada birkaç yıl geçirip bilgi ve tecrübesi artınca hastabakıcılara yardımcı yapılırdı².

Kırım Savaşı esnasında şefkat ve merhamet duyguları ile dolu olan Florence Nightingale'nin gece gündüz yaralıların ve hastaların arasında kalarak onlarla ilgilenmesi, bu mesleğin daha ziyade kadınlara ait olduğunu bütün dünyaya göstermişti³. Bu tarihten itibaren hastabakıcılık, ilerlemiş ülkelerde kadınlara

¹ Kızılay Hemşirelik Okulunun tarihinin belirtildiği bir kaynakta bu konuda;“Tarihin ilk devirlerinden itibaren sağlığa kıymet veren milletimiz daha o devirlerden itibaren memleketin muhtelif köşelerinde şifahaneler açtığı, 1826 senesinden beri modern bir Tıp Okuluna malik bulunduğu halde Cumhuriyet devrine kadar Türk hemşireliğinde bir hamle yapılamamıştır” denilmektedir. Bkz. **Kızılay Hemşire Okulunun 25 inci Yıldönümü**, Haz. Asuman Tümer, İstanbul 1950, s. 3.

² Hastabakıcılık Teşkilâtı,**Türkiye Hilâl-i Ahmer Mecmuası** (Bundan sonraki atıflarda “THAM” olarak kısaltılacaktır.), No: 60, 15 Ağustos 1926, s. 553.

³ Florence Nightingale Kırım Savaşı sırasında İstanbul'a gelmiş ve Üsküdar'da savaş yaralılarına büyük bir özveriyle bakmış, dikkat çeken önemli çalışmalar yapmıştı. Kendisi “Lambalı Kadın”(Lady With A Lamp) olarak ün yapmıştı. Bkz. Seçil Karal Akgün, Murat Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a**, I. Kitap, Ankara 2000, s 7.;

ra özgü bir meslek olarak gelişti ve gayet esaslı teşkilât ve tesislerin kurulmasını sağladı.

Ülkemizde 14 Nisan 1877’de temel görevlerinden birisi “savaş alanlarındaki hasta ve yaralıların acılarını dindirmek olan “Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti kuruldu⁴. Milletimizin önde gelen özelliklerinden biri olan yardımlaşma kavramı çerçevesinde kurulan bu cemiyetin ömrü fazla uzun sürmemiş, diğer bir çok cemiyet gibi Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, II. Abdülhamid’in yönetimdeki istibdat anlayışının kurbanı olarak kapatılmıştı⁵. Uzun yıllar boyunca kapalı kalan bu cemiyet, hem asli işlevi olan yardım çalışmalarından hem de kendi alanındaki çağdaş gelişmelerden uzak kalmıştı. Nihayet II. Meşrutiyet’in ilânıyla ülkede yeniden cemiyetlerin faaliyetlerine başlamasıyla birlikte Hilâl-i Ahmer Cemiyeti de “İhyaen Tesis” olunmuş yani yeniden yapılanma girişimlerini başlatmıştı⁶.

II. Meşrutiyeti takip eden yıllarda bütün müesseselerde olduğu hastabakıcılık alanında da bazı gelişme ve ilerlemeler oldu. Bu çerçevede Hastane ve dispanser gibi müesseselerde yavaş yavaş kadın hastabakıcılar görünmeğe başlandı⁷. Bunların bir kısmı hademe olarak hastanelerde birer vazife aldılar. İçlerinde kabiliyetli olanlar ise peyder pey hastabakıcılık hizmetine alınıyorlardı. Bu nedenle hastabakıcı kadrosunda okuyup yazanlar bulunabildiği gibi, hiçbir eğitim görmemiş olanlarda görev alıp hizmet görmüşlerdi.

Türkiye’de hemşirelik mesleğinin ve eğitiminin gelişmesi; bu sahada büyük çaba ve hizmetleri olmuş olan Dr. Besim Ömer Paşanın(Akalın)⁸ Paris’te hastanelerde eğitim görmüş hastabakıcılardan, hekimlerin ve hastaların ne kadar çok yararlandıklarına yakından tanık olması, 1887 yılında da Londra’da bulunduğu sıralarda Florance Nightingale Hemşirelik okulunu gezmesi, bu kuruluşun

⁴ Akgün, Uluğtekin, a.g.e., s.27.

⁵ Akgün,Uluğtekin, a.g.e., s. 27. Seçil Karal Akgün, Murat Uluğtekin, Hilâl-i Ahmer ve Kurtuluş Savaşı, **Askeri Tarih Bülteni**, ATESE yay., Yıl: 20, sayı: 39, Ağustos 1995, s. 117.

⁶ Akgün-Uluğtekin, **Hilâl-i Ahmer’den Kızılay’a**, I. Kitap,s. 35-36.

⁷ Sultan II. Abdülhamit zamanında yapılan istek üzerine Almanya’dan 11 Rahibe Hemşire gelmiş ve bunlar Osmanlı ordusunun yaralılarına bakmakla görevlendirilmişlerdi. M. Filiz Ulusoy, Selma Görgülü, **Hemşirelik Esasları(Temel Kuram, Kavram, İlke ve Yöntemler)**, C.1, Ankara 1995, s. 17.

⁸ Dr. Besim Ömer(Akalın): (1861-1940). 1884’de Tıbbiyeden mezun oldu. Daha sonra Parise giderek ünlü hocalarla çalıştı. 1887’de Kibâle Fennî Muallimi oldu. İlk Velâdethaneyi(Doğumevi) kurdu. Ülkemizde, doğumda eski usûlleri kaldırarak, antisepsiye dayanan usulleri öğretti. Çeşitli tıbbî kuruluşlarda(Bilhassa Hilâl-i Ahmer Cemiyetinde önemli görevler üstlendi) üyelik ve başkanlık yaptı. Darülfünun Eminliği’nde(Rektörlüğünde) bulundu. Sosyal tıpta tarihimize geçen hizmetlerde bulundu. 80 kadar eserinden 60’ı yayınlandı. Özellikle “Çocuk Sağlığı” üzerine herkesin faydalanacağı eserler verdi. Ülkemizde Hıfzıssıhaya ait bilgilerin yayılmasına çalıştı. İlk hastabakıcılık okulunun kurulmasına öncülük etti. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından Altın madalya ile ödüllendirildi. Büyük bir yardımsever olan dr. Besim Ömer Paşa, Tıbbiye’de 48 yıl hocalık yaptıktan sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne mebus seçildi. Bu görevde iken Ankara’da bir kalb krizi geçirerek vefat etti. Zuhâl Özeydin, **Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Sâlnâmesi**, (İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Deontoloji Ana Bilim Dalı ve Tıp Tarihi Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisan Tezi), İstanbul 1087, s. 49.

düzen ve disiplininin oldukça etkilenmesi ile yeni bir seyir kazanacaktır. Nitekim 1889'da İstanbul'a döndüğünde Tıbbiye bünyesinde çalışan ebelerin, hastabakıcılık görevlerini de dikkate alarak, ebelik eğitiminin birinci yılını hastabakıcılığa ayırmıştır. Kendisine göre, ilk hastabakıcılık eğitimi bu uygulamayla Tıbbi- yede başlamıştır¹.

Bilahare Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Merkezinin kurulması faaliyetine geçmesi, hastabakıcılık konusuna Türk kadınlarının da alaka göstermesine vesile olmuştu. Nitekim Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Başkan Vekili Dr. Besim Ömer Paşa tarafından hanımlara konferanslar verildiği gibi, Gülhane Hastanesi doktorlarından Asaf Derviş Bey de hanımların isteği üzerine 1910 yılı Mart ayında hastabakıcılık dersleri vermeye başlamıştır².

Trablusgarb Savaşı esnasında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin hastabakıcı bulmakta karşılaştığı güçlükler karşısında³, 28 Ağustos tarihinde cemiyetin "merkez-i umumiyesi" aldığı bir kararla Kadırga'daki Osmanlı Velâdethanesinde(Doğumevi) bir "hastabakıcılık kursunun" açılmasını kararlaştırmıştı. Kadın hastabakıcı yetiştirmek amacıyla açılan bu kurs, maddi imkânsızlıklar ve teşkilâtsizlik gibi diğer bazı sebeplerle okul haline dönüşmeden kapanmıştır⁴.

Balkan Savaşları'nda da eğitim görmüş ve tecrübe sahibi hastabakıcı eksikliği acıyla hissedilir. Bu savaş esnasında yaralıları bakmak amacıyla bazı ülkelere Türk-Müslüman hanımlar ülkemize gelmiş ve dikkate değer vardım ve çalışmalarda bulunmuşlardı. Gerek bu hanımların çalışmaları ve gerekse hastabakıcıya olan acil ihtiyaç dr. Dr. Besim Ömer Paşayı harekete geçirerek, Hilâl-i Ahmer merkezinde, ülkemizin tanınmış ailelerine mensup hanımlara yönelik olarak hastabakıcılık dersleri vermesine neden olmuştur.

Dr. Besim Ömer Paşa tarafından Hilâl-i Ahmer Merkez binasında verilen ve 1914 Haziran ortalarına kadar devam eden bu beş aylık kursa 50 kadın katılmıştı. Kurs sonunda yapılan sınavlarda kursiyerlerden 27'si başarılı olmuş

¹ **Kızılay Özel Hemşirelik Koleji 1925-1975, Kızılay Hemşireleri 50. Yıl İnsanlık Hizmetinde**, Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi, Ankara 1975, s. 36.

² Seçil Karal Akgün, Murat Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a**, 1. Kitap, s. 150.

³ Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Trablusgarb Savaşı'ndaki hizmetleri ve karşılaştığı güçlükler için bkz. Seçil Karal Akgün, Murat Uluğtekin, "Hilal-i Ahmer ve Trablusgarb Savaşı, ÇİTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı 3, Ocak 1992, Ankara, s. 17-84; Seçil Karal Akgün, Murat Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a**, I. Kitap, s. 47-96.

⁴ Alman kararla "Kadırga'daki Osmanlı Velâdethanesinin daireyi mahsusunda kadın hastabakıcılık tedrisatına devam edecek 10 kadına ayda 16 gün tedrisatta bulunulması, bu 10 kadın haricinde tahsisat almamak üzere müracaat edecek olanlarda tedrisattan faydalandırılması" kararlaştırılmıştı. Bu kursa katılacak olanların; 1-okuyup yazma bilmesi, 2-Iyi ahlâk sahibi olması, 3- Vücutça sağlam olması gerekiyordu. Bkz. **Kızılay Özel Hemşirelik Koleji 1925-1975, Kızılay Hemşireleri 50. Yıl İnsanlık Hizmetinde**, s. 35.; Orhan Yeniaras, **Türkiye Kızılay Tarihine Giriş**, İstanbul 2000, s. 115-116.

Diğer taraftan erkek hastabakıcı yetiştirilmesi planlanmış, ancak bu kursta maddi imkânsızlıklar ve teşkilâtsizlik yüzünden mektep haline gelmeden kapanmıştı. **Kızılay Hemşire Okulunun 25 inci Yıldönümü**, s. 3.

ve kendilerine sertifika verilmişti⁵. Yine Dr. Besim Ömer Paşa tarafından Ekim 1914-Nisan 1915 tarihleri arasında Darülfünun konferans salonunda verdiği derslere bir çok kadın devam etmişti. Yetisen bu ilk hastabakıcı hanımlar Çanakkale Savaşı esnasında İstanbul'da Kızılay ve askerî hastanelerde görev yaptılar⁶.

1914'de Kadırga Hastanesi Veladethanesinde kurulan 10 kişilik dersane ilk hastabakıcılık(hemşirelik) okulu sayılabilir⁷; Nitekim buradan sertifika alan 10 hanım Kızılay Hastanelerinde hastabakıcı olarak görev aldı. 1916'da ise Kadırga Hastanesinden diploma alan 7 hanım, Kızılay adına IV. Ordu emrindeki Kudüs ve Şam Hastanelerinde görev yapmışlardı⁷. Birinci Dünya Savaşı'nın son yılında ise Hilâl-i Ahmer Merkez-i Umumîsinin kararı ile seçilen 10 öğrenci, teorik ve uygulamalı eğitimden geçirilmiş ve bunun sonunda da kendilerine Tıp Fakültesi'nden hastabakıcı diploması verilmiştir⁸.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında, düzenlenen kurslar neticesinde temel eğitim alarak hastabakıcılık yapan hanımların sayısı 353 kişiydi. Bunlardan 284'ü Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'ne kayıtlıydılar ve bunlar Hilâl-i Ahmer'in askerî ve mülkî hastanelerinde hastabakıcılık yapıyorlardı. Yine bunlardan 20'si Hilâl-i Ahmer'den diploma almış olanlardı. Darülfünun'da verilen teorik derslere devam ederek hastabakıcılık yapanlar 36 kişiydi. Kadırga mektebine devam ederek hastabakıcılık sertifikası alanların sayısı 37, Balkan Savaşı esnasında hastanelerde hastabakıcılık yapanların sayısı da 35 ve herhangi bir diploma ve belgesi olmamasına rağmen gönüllü olarak hastabakıcılık yapanların sayısı da 156 kişiydi⁹.

Millî Mücadele yıllarında da Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bünyesinde oluşturulan ve değişik bölge ve cephelerde faaliyet gösteren, "İmdat Heyetleri" ve "Hilâl-i Ahmer Hastanelerinde" çok sayıda eğitilmiş ve gönüllü Türk hanımları hastabakıcılık hizmeti vermişti¹⁰. Nitekim Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, Askerî Sağlık Dairesi ile işbirliği yaparak 1918 yılında geliştirdiği 3 aylık acil yardım(samariten) kurslarında düzenli olarak yardımcı hastabakıcılar yetiştirilmişti¹¹.

⁵ Hastabakıcılık öğrenimi gören ilk Müslüman kızların diplomalarını 13 Temmuz 1914'de Cemiyetin fahri başkanı olan başkadın efendi vermişti. Seçil Karal Akgün, Murat Uluğtekin, **Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a**, I. Kitap, s. 151, Ayrıca bkz. Mesut Çapa, **Kızılay(Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti(1914-1925)**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1989, s. 68.

⁶ Çapa, a.g.t., s. 68. Bu kurslara devam eden 300 kadar hanımdan bir çoğu 1. Cihan Harbi'nde çalışmışlardır. Mesela, Miinire İsmail Hanım, Kerime Salahor Hanım, Safiye Hüseyin Elbi Hanım gibi kadın hastabakıcılar gönüllü olarak cephelerde görev yapmışlardır. Bkz. **Kızılay Özel Hemşirelik Koleji 1925-1975, Kızılay Hemşireleri 50. Yıl İnsanlık Hizmetinde**, s. 37.

⁷ Çapa, a.g.t., s. 69.

⁸ Çapa, a.g.t., s. 69.

⁹ Akgün, Uluğtekin, **Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a**, I. Kitap, s. 170.

¹⁰ Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin Mütareke ve Kurtuluş Savaşı yıllarındaki faaliyetleri konusunda geniş bilgi için bkz. Akgün, Uluğtekin, **Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a**, I. Kitap, s.245-210.

¹¹ Seçil Karal Akgün, Murat Uluğtekin, **Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a**, II Kitap, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara 2001, s. 86.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, 3 Kasım 1922 tarihinde aldığı bir kararla; Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti olan ismini Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti olarak değiştirmişti¹²

I. HİLÂL-İ AHMER HASTABAKICILIK (HEMŞİRELİK) O- KULUNUN AÇILIŞ ÇALIŞMALARI VE HAZIRLANAN YÖNETMELİĞİ

Tarihi gelişimini yukarıda belirttiğimiz “hastabakıcılık” eğitimi konusunda çok arzu edilmesine rağmen istenilen bir seviyeye Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar ulaşamamıştır. Ancak şunu hemen belirtmeliyiz ki, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bünyesinde bir hastabakıcılık okulunun açılması, Dr. Besim Ömer Paşa tarafından cemiyetin her meclis-i umumi toplantılarında dile getirilmiştir¹³.

Esasen Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Riyaseti, Hastabakıcılık Mektebinin açılmasından önce, hastabakıcı yetdirmek amacıyla bazı teşebbüslerde bulunmuştu. Nitekim 9 Ağustos 1339(1923) tarihinde Tıp Fakültesi Direktörlüğüne başvurarak, Tıp Fakültesi bünyesinde hastabakıcı yetiştirilmesi konusunda talepte bulunmuştu. Tıp Fakültesi Direktörlüğü bu yazıya 11 Mart 1340 tarihinde cevap vermişti. Verilen cevapta hastabakıcı yetiştirilmesinin doktor yetiştirmek kadar önemli olduğu, ancak Tıp Fakültesi bünyesinde hastabakıcı eğitiminin arzu edilen amaca yeterince hizmet edemeyeceğini belirtmişti. Yazının devamında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin asıl görevlerinden birisinin de hastabakıcı yetiştirilmesi olduğu ifade edilerek, *“fakülte civarındaki bir binada hem mektep ve hem de yurt suretiyle bir mahal tefrikiyle talebatın burada iâşe ve ibate edilmesi ve tedrisat-ı nazariye ve tatbikat için fakülte seririyatlanna şevkleri ve tedrisatın fakülte tedrisiyesi tarafından derubte edilmesi en münasip tarik olacağı”* konuyla ilgili oluşturulan komisyonca kararlaştırıldığı belirtilmiştir¹⁴.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bünyesinde bir hastabakıcılık mektebinin açılmasıyla ilgili ilk ciddi teşebbüs 1340 (1924) tarihli Meclis-i Umumi toplantısında olmuştur. 11 Kânûn-ı sâni 1924 Cuma günü Darülfünun salonunda toplanan¹⁵

¹² Cemiyet tarafından yayınlanan bildiride bu isim değişikliği şöyle duyurulmuştu.

¹³Merkezi Ankara'da bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyla Osmanlı Devleti'ne nihayet verilmesi ve saltanat-ı milliyenin tccsüs etmesi üzerine 2 Teşrin-i sâni 1338 tarihine müsadif Perşembe gününden itibaren Cemiyetimiz, Türkiye Devleti unvanına izafeten “ Türkiye T Tilâl-i Ahmer Cemiyeti” ve mecmuamızın da Türkiye Hilâl-i Ahmer Mecmuası” adı resmiyet kesb etmiştir”. Akgün, Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a, I** Kitap, s. 308.

¹⁴ Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin; 1 Mayıs 1919, 30 Ocak 1920, 2 Eylül 1921, 3 Şubat 1922, 26 Mart 1922, 7 Temmuz 1922, 31 Temmuz 1922, 4 Mayıs 1923, 8 Ağustos 1923, 11 Ocak 1924 , 23 Ocak 1924 ve 8 Kasım 1924 tarihlerinde yapılan Meclis-i Umumi toplantılarında bu konu gündeme getirilmiştir. Bkz. **Kızılay Özel Hemşirelik Koleji 1925-1975, Kızılay Hemşireleri 50. Yıl İnsanlık Hizmetinde**, s. 44.

¹⁵ Bu yazışmanın yer aldığı belge için bkz. Akgün, Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a**, II Kitap, s. 379, Belge No: 18.

Ahmer Cemiyeti Mecmuası(bundan sonraki atıflarda **THAM** olarak kısaltılacaktır), No: 29, 15 Kânûn-ı sâni'1340(1924), s. 133.

Meclis-i Umumîde açılışı fahri başkan Dr. Besim Ömer Paşa yapmıştı.; Hilâl-i Ahmer bünyesinde bir “hastabakıcılık okulunun” kurulmasıyla ilgili olarak on iki imzalı bir temenni önergesi verilmişti. Önergeyi verenler arasında Dr. Besim Ömer Paşa, Akil Muhtar Bey, Tevfik Bey, Ziya Nuri Paşa, Haydar Bey gibi isimler bulunuyordu²⁴. Önerge üzerinde gerekli görüşmeler yapıldıktan sonra, Operatör Emin Bey tarafından verilen bir diğer önerge ile; hastabakıcılık okulunun kurulmasıyla ilgili temenni önergesinin esas itibarıyla kabul olunmakla birlikte, gerekli incelemelerin yapılması ve bir sonraki oturumda genel kurula sunulması amacıyla cemiyet merkez-i umumisine havale edilmesi kararlaştırılmıştı¹⁶.

Hilâl-i Ahmer Meclis-i Umumisi'nin 25 Kânûn-ı sâni 1340(1924) Cuma günü öğleden sonra Abdurrahman Şeref Beyin başkanlığında yaptığı oturumda da, hastabakıcılık okulunun açılması için heyet-i merkeziyenin düzenlediği rapor okundu. Hastabakıcılık okulunun açılmasıyla ilgili teklif, yapılan oylama sonucunda bir karşı oya karşı, ekseriyetle kabul edildi¹⁷. Hastabakıcılık okulunun Hilâl-i Ahmer'e getireceği mali külfet hususunda, Dr. Besim Ömer ve Esat Paşalar tarafından gerekirse Sıhhiye ve Müdafaa-i Milliye vekâlelerinden yardım istenmesi önerisi kabul edildi¹⁸. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Meclis-i Umumisi'nin 15 Şubat 1340(1924) tarihine rastlayan Cuma günü yapılan beşinci toplantısında müzakere edilen konulardan birisi de “münasip bir mahalde hastabakıcılık okulu tesisi” idi¹⁹.

Diğer taraftan Meclis-i Umumice açılmasına karar verilmiş olan hastabakıcılık okulunun programı ve yönetmeliğini hazırlamak üzere bir komisyon teşkil edilmişti. Dr. Besim Ömer ve Ziya Nuri Paşaların da içinde bulunduğu bu komisyon “Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Mektebi Yönetmeliği”ni hazırlamıştı²⁰.

Bu yönetmeliğin önsözünde; “*Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, hastabakıcı yetiştirmek ve yetişenlerin bu meslekte ifay-ı hizmet etmelerini temin eylemek ü%oere* ¹*Hilâl-i A.hmer Hastabakıcı Mektebi ve Yurdu' tesis etmiştik* denilerek amacın hastabakıcı yetiştirerek, bunların bu meslekte hizmet etmelerini sağlamak olduğu açıklanıyordu²¹. Açılacak olan okul ve yurdun “Hilâl-i Ahmer Daimi Hastanesi” kurulunca buraya bağlanacağı yine yönetmeliğin önsözünde dile getiriliyordu.

Yönetmeliğin Heyet-i İdare ve Tedrisiye başlığı altında verilen hükümleri de şöyleydi:

¹⁶THAM, No: 30,15 Şubat 1340(1924), s. 175-176.

¹⁷ Meclis-i Umumi üyesi Celâl Muhtar Bey, az bir gelire sahip olan Hilâl-i Ahmer'in hastabakıcılık teşkilâtından dolayı ağır bir masrafa tahammül edemeyeceği mütalaasıyla teklife karşı çıkmış ve olumsuz oy vermişti. THAM, No: 30,15 Şubat 1340(1924), s. 178-179.

¹⁸ THAM, No: 30,15 Şubat 1340(1924), s. 178-179.

²⁰ THAM, No: 31, 15 Mart 1340(1924), s. 214.

²⁰ Akgün, Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a**, II Kitap, s. 87.

²¹ Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Mektebi Talimâtnamesi'nin tam metni için bkz. THAM, No:39, 15 Teşrin-i sâni 1340(1924), s. 83-86.

Açılacak hastabakıcı okulunun ve yurdunun yönetimi, Hilâl-i Ahmer Cemiye ti'nin genel gelirlerinden ayrılacak bir tutar ve bilahare hastaneden alınacak ücretler ve yardımseverlerin okulun gelişmesini sağlamak amacıyla yapacakları bağışlar ile bu okuldan yetişecek hastabakıcıların hizmetlerinden elde edilecek gelir ile sağlanacaktı

Hastabakıcılık okulunun idare heyeti; ikisi hanım olmak üzere yedi üyeden oluşacaktı. Bu üyelerden erkek olanları genel merkez, kadın olanları ise hanımlar merkezi tarafından seçilecekti. İdare heyeti aralarından bilini başkan seçecekti Hesap işlerine ise genel merkez muhasebesi bakacaktı. Okulun memur kadrosunda, bir müdür, bir başhemşire ile memur ve müstahdem gibi görevliler bulunacaktı. Okulun müdürü İdare Heyeti tarafından belirlenecekti.

İdare Heyeti, okulun ve yurdun yönetimiyle ilgili konularla devamlı olarak meşgul olacaktı ve her üç ayda bir okul ve yurdun durumu ile yapılan işler hakkında Genel Merkeze rapor verecekti. İdare heyetince söz konusu olacak bir teklif, ancak genel merkez tarafından onaylandıktan sonra geçerli olacak ve yürürlüğe sokulacaktı.

Okulun eğitim-öğretim programı öğretmenlerinde dahil olduğu okul i- daresi tarafından düzenlenecek ve yine Genel Merkez tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe girecekti.

Okul müdürü, okulun iç düzenini muhafaza ve sürdürmekten sorumluydu. Ayrıca öğrencilerin uygulamalı eğitim yapacakları hastanelere düzenli olarak devamlarını, istenildiği şekilde çalışma ortamına uyumlarını ve bilgi sahibi olmalarını sağlayacaktı. Öğrencilerin öğrenim durumlarını ve davranışlarını kontrol etmek, cezalandırılacak veya okuldan çıkartılacak olanları okul idare heyetine bildirmek de müdürün görevleri arasındaydı. Ayrıca müdür, öğrencilerin dışındaki diğer bütün memurların ödüllendirilmesi, cezalandırılması ve ihraçları konusunda İdare Heyetine başvurabilecekti.

Okulda görev alacak öğretmenler, hazırlanan program çerçevesinde öğrencilere teorik ve pratik eğitim verecekler, eğitim ve öğretim konusunda okul İdare Heyetiyle birlikte tekliflerde bulunabileceklerdi. Başhemşire ise bütün görevlerinde müdüre yardımcı olacak ve yokluğunda ona vekalet edecekti.

Yönetmeliğin "Müddet ve Şerait-i Tahsiliye" kısmında da şu hükümler yer almıştı. Buna göre okulun eğitim süresi üç devreye bölünmek üzere "iki sene üç ay"dır. Eğitimin ilk üç ayı, bir öğretmenin gözetiminde hastanelerde geçecektir. Bu süre içerisinde öğrenciler; hasta koşullarındaki düzen ve temizliğe, hastalarla temasa ve ameliyathane ile laboratuvarlardaki işlere alıştıracak. Böylece öğrencinin hastabakıcılık mesleğine olan ilgileri öğrenilecek, sabır ve dayanırlıkları denenecekti.

Bu üç aylık tecrübe döneminden sonra düzenli eğitim senesi başlayacaktı. Bir yıl boyunca yapılan düzenli eğitimin sonunda öğrenciler oluşturulacak bir komisyonunun huzurunda sınav vereceklerdi. Bu komisyonda; eğitim heyeti, okul müdürü, okul idare heyeti ve genel merkez tarafından belirlenecek bir üye yer alacaktı. Bu sınavları başaran öğrenciler ikinci eğitim devresine geçeceklerdi.

Bir yıl sürecek olan bu eğitim devresinin sonunda da öğrenciler, aynı heyet huzurunda mezuniyet sınavına gireceklerdi. Bu sınavdan da başarılı olan öğrencilere “hastabakıcılık şadadnamesi” verilecekti.

Okula kabul edilen öğrenciler için, ilk üç aylık eğitim bir tecrübe devresi olduğu için, bu süre içerisinde öğrenciler gerek okul idaresi ve gerekse kendi istekleriyle herhangi bir kayıt ve şart aranmaksızın öğrenimi bırakabiliyorlardı.

Öğrencilerin barınma, yemek ve giyim masrafları Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’nce karşılanacaktı. Ayrıca öğrencilere ilk üç aylık tecrübe devresinden sonra zaman ve ihtiyaca göre Genel Kurulca belirlenecek aylık ödenek verilecekti. Bütün öğrenciler tecrübe devresinden sonra, derslere devamlarından itibaren Hilâl-i Ahmer tarafından “hayat sigortasına” kayıt edileceklerdi.

Öğrenimlerini tamamlayarak diploma almaya hak kazanmış olan öğrencilere “Hilâl-i Ahmer Hemşiresi” unvanı ve özel bir belge verilecekti

Öğrenciler öğrenim süresi içinde, tatil zamanlarında olmak üzere yılda bir ay izin alabileceklerdi.

Diplomasını almış olan bir öğrenci, beş yıl süreyle, bir göreve atandığı halde Genel Merkezce uygun görülecek bir mazereti olmaksızın, göreve başlamaz ve ya görevini sürdürmezse, yine her hangi bir sebepten dolayı meslekten ihraç edilirse ya da kendiliğinden görevini terk ederse “Hilâl-i Ahmer Hemşiresi” unvanından ve bununla ilgili kazanılmış haklar ve çalışmalarından mahrum olacaktı.

Hemşire olarak mezun olmuş bir öğrenci, beş yıl süreyle Hilâl-i Ahmer Hemşiresi olarak çalıştıktan sonra, görevinden ayrılmak isterse, kendisinden öğrenimi sırasında yapılan harcamalarla ilgili olarak her hangi bir ödeme talebinde bulunulmayacaktı. Ancak kendilerine verilen Hilâl-i Ahmer Hemşirelerine özgü özel belge geri alınacaktı.

Talimâtname de “Şerait-i Kabul” başlığı altında okula kayıt şartları da belirtilmişti. Buna göre; Türk tebaası olması, vücutça sağlıklı olması, iyi ahlâk sahibi olması, Türkçe okuyup yazmayı bilmesi, yirmi yaşından aşağı otuz yaşından yukarı olmaması, süslü olmaması okula kayıt olmak için aranan şartlardı.

Talimata göre Hilâl-i Ahmer Hastabakıcılık Okuluna gündüzcü yani yatılı olmayan öğrencide kabul ediliyordu. Bunların barınması, yiyecek ve giyimleri okul tarafından karşılanmayacaktı. Ayrıca kayıt kabul şartları arasında yer alan; “iyi ahlak sahibi olmak ve Türkçe okuyup yazma bilmek” esasları bu öğrenciler için geçerli olmayacaktı. Bu öğrencilere verilecek diplomaların “yatılı öğrencilere verilenlerden” bir farkı olmayacaktı. Bu öğrenciler, okuldan mezun olduktan sonra Hilâl-i Ahmer’e karşı hiçbir kayıt ile sorumlu olmayacaklardı.

Hastabakıcılık Okulu yönetmeliğinin hazırlanmasından sonra Hilâl-i Ahmer Cemiyeti İdare Heyeti, açılacak okul için bir bina arayışına geçmiş ve önce Nişantaşı’nda Karakolhane Sokağı’nda Ferit Paşa Konağı olarak bilinen

binanın, aylık 275 lira kira bedeli ile tutulmasına karar vermişti²². Ancak hemen ifade etmeliyiz ki kiralanmasına karar verilmiş olan bu binadan bilahare vazgeçilmiş olunacak ki, okulun açılışı Aksaray'da Sinekli Bakkal Sokağı'nda Kazasker Ali Bey Konağı'nda yapılmış, eğitim ve öğretim burada başlamıştır²³.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin 11 Kânûn-ı evvel 1340(1924) tarihinde İstanbul'da toplanan Meclis-i Umumi toplantısında Hastabakıcılık Okulunun açılması kesin bir karara bağlandı²⁴.

II. HİLÂL-İ AHMER HASTABAKICILIK(HEMŞİRELİK) OKULUNUN İDARİ YAPILANMASI VE EĞİTİM-ÖĞRETİM HAZIRLIKLARI

A) İdare Heyeti'nin Oluşturulması

11 Aralık 1924 tarihinde toplanan Hilâl-i Ahmer kongresinde "Hastabakıcılık Okulunun" açılması kararı kesinleştikten sonra, bu okul için hazırlanmış yönetmelik gereğince önce "Heyet-i İdare" belirlenmiştir. Okulun İdare Heyeti üyeliklerine Dr. Besim Ömer ve Ziya Nuri Paşalar ile Dr. Ömer Lütfi, Edhem Pertev ile Haydar Beyler Genel Merkez tarafından belirlenen erkek üyelerdi. Hilâl-i Ahmer Hanımlar Merkezi tarafından da Nezihe Veli ve Safiye Hüseyin Hanımlar, iki hanım üye olarak belirlenmişti²⁵. Bir süre sonra İdare Heyeti üyesi Haydar Beyin bu görevden ayrılması üzerine yerine Dr. Galip Hakkı Bey seçilmişti²⁶. İlk açılışta oluşturulan bu İdare Heyeti üyelerinden bilahare üç tanesi 1926 yılında boşalmış ve yerlerine yeni üyeler belirlenmişti. Seçim yoluyla belirlenen bu yeni üyeler; Ticaret Odası reisi Hüsnü Bey, Doktor Tefik Selim Bey ve Neşet Ömer Beyden oluşuyordu²⁷.

B) Okul ve Yurt Binasının Belirlenmesi

Hastabakıcı Okulunun müdürlüğüne atanan Ömer Lütfi Bey ilk olarak okul için uygun bir bina aranmasına çalışmış ve netice olarak Aksaray'da Haseki Caddesinde Kazasker Ali Rıza Bey Konağı, okul binası olarak kiralanmıştı. Bu binanın kiralanmasındaki en önemli neden öğrencilerin uygulama yapacakları "Gureba-yi Müslimin, Haseki ve Cerrahpaşa Hastanelerine" yakın olmasıydı. Aslında okul binası olarak kiralananan Kazasker Ali Rıza Bey Konağı, oku) için hiç

²² Hilâl-i Ahmer Cemiyeti İdare Heyeti üyelerinden Dr. Besim Ömer Paşa ve Akil Muhtar ile diğer üyelerin imzalarıyla alınan bu kararla ilgili belge için Akgün, Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a**, II Kitap, s. 87, Belge No: 19,

²³ Konuyla ilgili olarak bkz. Akgün, Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a**, II Kitap, s. 87. Ayrıca Hilâl-i Ahmer Mecmuasının 15 Ocak 1925 tarihli ve 41 numaralı sayısında "Yeniden tesis edilecek olan Hilâl-i Ahmer Hastabakıcılık mektebine bina olarak Haseki caddesinde Kazasker Ali Rıza Bey'in Konağı isticar edilmiştir"²⁵ denilmektedir. **THAM**, No: 41, 15 Kânûn-ı sâni 1341(1925), s. 179.

²⁴ Akgün, Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a**, II Kitap, s. 86.

³* **THAM**, No: 41, 15 Kânûn-ı sâni 1341(1925), s. 179.

³³ "Mektep Hey'et-i İdaresinde Haydar Bey'den inhilâl eden azalığa doktor Galip Hakkı Bey intihâp edilmiştir.

"**THAM**, No: 42, 15 Şubat 1341(1925), s. 236-237.

²⁷ **THAM**, No: 61, 15 Eylül 1926.

Je uygun bir bina değildi. Ancak Dr. Ömer Lütfi Beyin gayretleriyle gereken tadilatlar yapılarak bina eğitim ve öğretime uygun bir hale getirilmişti. Nitekim konuyla ilgili Hilâl-İ Ahmer Mecmuasında yer alan bir haberde “*Talebatın tatbi- kat-ı ameliye göreceklere hastanelere yakın ve şeraiti matlubeye bahç, Haseki caddesinde bir bina mektep ittiba^ edilmek ü^ere isticar edilerek icap eden tamirat ve tefriş at ikmal edilmiş- / /r.*”denilmekteydi²⁸.

Hastabakıcı okulunun açılarak öğrenime başlamasından sonraki aylarda, Konya Mebusu ve Merkez-i Umumi azası Refik Bey başkanlığında bir heyet, okulu teftiş etmişler ve bu teftişlerinin sonucunda Hilâl-İ Ahmer Meclis-i U- mumisine sunulmak üzere teftiş sonuçlarını ve görüşlerini ifade eden bir rapor hazırlamışlardı. Bu raporda okul binası ile ilgili ” Bu mektep Yusuf Paşada Haseki Hastanesine çıkan yokuş üzerinde kain bir binada tesis edilmiştir. Bina iyi tanzim ve tesis edilmiştir” bilgisi yer almıştır²⁹.

Binanın oldukça geniş sayılabilecek bahçesi vardı³⁰. Bu durum, ileri ki yıllarda okulun genişlemesi ve yeni ek binalar yapılması için bir avantaj olacaktı. Nitekim 1926 yılı Kongresinde Genel Merkez, okulun öğrenci sayısını bir kat arttırmaya karar vermişti. Bu nedenle mevcut okul binasının, ihtiyaçlara cevap veremeyeceği göz önünde tutularak yeni dershanelerin yapılması karar alınmıştı. Bina Hilâl-İ Ahmer’in mülkiyetinde değildi. Her yıl yeniden kiralanıyordu. Nitekim 1926 yılında bina için ödenen kira miktarı “on bin lira” idi³¹. Ancak okul mevcudunun artırılması, yeni dershanelerin yapılmasını zorunlu kılıyordu. Bu nedenle oldukça geniş olan okul bahçesine yani dershanelerin yapılması, eski dershanelerin ise yatakhaneye dönüştürülmesi çalışmaları başlatılmıştı³².

Hastabakıcı mektebinin dört dönüm kadar olan geniş bahçesine bir dersane ile dört odadan oluşan “kargır(betonarme)” bir binanın yapılması için 2 Ağustos 1926 tarihinde ihale yapılmış ve yapılan ihale neticesinde Mehmet Rüştü Bey inşaat Müessesesi 8585 lira ile inşaatın yapımını üstlenmişti³³.

Hastabakıcı Mektebinin yeniden inşa edilen betonarme binası, kısa zamanda bitirilmeye çalışılmış ve 1927 yılı öğretim yılında, bu yeni bina hizmete girmiştir. Bu binanın yanında yapılan dershanenin aynı zamanda konferans salonu işlevini de gördüğünü ve burada da ders yapıldığını, “*Merkebi Umumimi%*

²⁸ **THAM**, No: 45,15 Mayıs 1341(1925), s. 347.

²⁹ **THAM**, No: 48, 15 Ağustos 1341(1925), s. 72.; Teftiş Heyeti’nde yer alan azaların isimleri için bkz. **Kızılay Özel Hemşirelik Koleji 1925-1975, Kızılay Hemşireleri 50. Yıl İnsanlık Hizmetinde, s. 46-48.**

³⁰ Türkiye I Hilâl-i Ahmer Mecmuası’nda verilen bir bilgiden binanın bahçesinin “dört dönüm” olduğu belirtilmektedir. **THAM**, No: 60,15 Ağustos 1926.

³¹ **THAM**, No: 59,15 Temmuz 1926, s. 531.

³² Konuyla ilgili verilen bir haberde “Bu binanın gayet vasi olan bahçesinde yeniden dershaneler inşası ve eski dershanelerin yatakhaneye kabli suretiyle icra kılınacak tadilata pek yakında başlanacaktır.” denilmekteydi. Bkz. **THAM**, No: 59,15 Temmuz 1926, s. 531.

³³ “ Bu sene mektebe yeniden kabul edilecek elli talebe için mevcut binanın gayr-i müsait olmasına mebn şimdiden mektep bahçesinde bir dersane ile dört odayı havı Kargır bu binanın inşaatı takarrür ederek 2 Ağustos 1926 tarihinde yapılan münakaza-i aleniyede Mehmet Rüştü Bey İnşaat Müessesesi 8585 lira ile inşaatı deruhte etmiştir”.**THAM**, No: 60,15 Ağustos 1925, s. 562.

tarafından mübâyaa edilen mektebin bahçesine müceddeden inşa olunan dairedeki konferans salonu açılmış ve burada tedrisata başlanmıştır” bilgisinden anlamaktayız³⁴.

Yeni binanın yapılmasından sonra eski binada geniş çaplı bir tamir ve tadilat görerek, öğrenciler için yatakhane haline getirilmiştir³⁵.

C)Okul Yönetimi ile Öğretmen Kadrosunun Belirlenmesi

Hastabakıcılık Okulunun yönetmeliğine göre Genel Merkez ile Hanımlar Merkezi tarafından belirlenen İdare Heyeti üyeleri, yine yönetmeliğin öngördüğü şekliyle kendi aralarından bir üyeyi okulun müdürlüğüne seçmeleri gerekiyordu. İdare Heyeti yaptığı toplantı sonucunda bu belirlemeyi yapmış ve Gureba-yı Müslimin Sertabibi Dr. Ömer Lütfi(Eti) Beyi okulun müdürlüğüne secmislerdi³⁶.

Hastabakıcı okulunun kadrosunda bulunan “başhemşirelik” için İdare Heyeti, ya ülke dışından bir yabancı başhemşire getirmeyi ya da ülkemizden yüksek tahsilli ve aranılan vasıflara sahip bir hemşireyi başhemşire olarak atamayı düşünmekteydi. Nitekim bu konuda birinci şık tercih edilmiş ve Alman asıllı olan “Pavlokoviç Hanım” başhemşireliğe getirilmişti. Pavlokoviç Hanım, bu göreve getirilmeden önce Almanya’da bir hastabakıcı mektebini 8 yıl süreyle müdireliğini yapmış, mesleğinde muktedir ve bilgili bir Başhemşire olarak tanınmaktaydı³⁷. Pavlokoviç Hanım öğrencilere aynı zamanda “Hastabakıcılık Usul ve Muaşeret” dersini de verecekti.

Okulun ilk açılışındaki öğretmen kadrosu üç kişi olarak belirlenmişti³⁸. Bunlar; Doktor Ali Eşref Bey, Doktor Osman Şerafettin Bey ve Operatör Ali Rıza Bey di. Ayrıca okulun müdürlüğü görevine getirilen ve aynı zamanda Gureba Hastanesi Sertabibi(baştabibi) de olan Ömer Lütfi Bey de öğretim kadrosunun başındaydı.

Okulun öncelikli olarak iyi yetişmiş, hastabakıcılık mesleği konusunda uzmanlaşmış eğitici ve öğretici personele ihtiyacı vardı. Oysa Cumhuriyetin ilân edildiği günlerde Türkiye’deki eğitimli ve nitelikli hastabakıcı sayısı bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar azdı³⁹. İşte bu sıkıntının yaşandığı 1925 yılında

³⁴ **THAM**, No: 66, 15 Şubat 1927, s. 216. Mektebin terakkisi için Merkez-i Umumi tarafından öteden beri ibzal olunan azim himmetlerle müessese büyük bir inkişâfa müzahir olmuştur. Evvel emkde mektep binası ve bahçesi geçen sene merkezi umumi namına iştirâ edilmiş ve mevcut binalara ilaveten bahçede yeniden konferans salonu ve dört odayı havi betonarme bir bina inşa edilmiştir. Bkz. **THAM**, No: 68, 15 Nisan 1927, s. 315.

³⁵ **THAM**, No: 59,15 Temmuz 1926, s. 531.; **THAM**, No: 68,15 Nisan 1927, s. 315.

³⁶ Dr. Ömer Lütfi Bey bu okula müdür olarak atandığında Gureba Hastanesi Direktörlüğünü yapıyordu. Akgün, Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer’den Kızılay’a**, II Kitap, s. 87.

³⁷ Bu bilgi okul müdürü Dr. Ömer Lütfi beyin Ililâl-i Ahmer Cemiyet-i Umumisine , okulun 1930 yılına ait faaliyet raporunda zikredilmektedir. Bkz. Akgün, Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer’den Kızılay’a**, II Kitap, s. 398-399, Belge No: 30a-30b.

⁴ **THAM**, No: 42,15 Şubat 1341(1925), s. 237.

³⁹ Cumhuriyetin ilân edildiği günlerde Türkiye’deki Müslüman hemşire sayısının “4 “ gibi çok az sayıda olduğunu görüyoruz. Bu bilgi için bkz. Akgün, Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer’den Kızılay’a**, II Kitap, s. 86.

Hilâl-i Ahmer Cemiveti'nin "Detroit"(Amerika Birleşik Devletleri) şubesi yöneticileri, gösterdikleri yoğun çabanın sonucunda altı genç hanıma "Ford Foundation" bursu sağlamıştı. Maarif Vekâleti tarafından ABD Ve gönderilmesi uygun bulunan bu hanım kızlarımız "Semiha Suat Hanım, Esmâ İbrahim Hanım, Bedriye Mustafa Hanım, Fehime Fevzi Hanım ve Fahrünisa Ali Hanımlardan" oluşuyordu⁴⁹.

Yine 1927 yılında bu kez de Almanya'ya daha ileri bir öğrenim görmek amacıyla bir hemşire daha gönderilmişti. Berlin yakınlarında "Augusta Victoria Heim"de çalışan ve mesleki bilgisini geliştiren bu hemşirenin Türkiye'ye döndükten sonra Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Mektebinde Başhemşire Muavinliği görevine getirildiğini görüyoruz⁵⁰.

E) Dersler

Hastabakıcı Mektebi'nin ilk açılışında derslerin ameli ve nazari olarak yapılacağı, okulun hazırlanan yönetmeliğinde belirtilmişti. Yine kesin kabul ve kayıtları yapılan öğrencilerin, birinci sınıfa başlamadan önce üç ay sürecek olan bir tecrübe devresi geçirecekleri yönetmelikte yer almıştı. İşte bu ilk üç aylık tecrübe devresinde öğrenciler "tatbikat-ı ameliye" görmek için Gureba-yı Müslimin, Haseki ve Cerrahpaşa Hastanelerine gideceklerdi⁵¹. Nitekim uygulamalı ders görmek amacıyla öğrenciler 10 Mart 1341(1925) tarihinden itibaren düzenli olarak devam etmeye başlamışlardır.

Tecrübe devresinden sonra başlayacak olan ilk öğrenim yılında okutulacak dersler de hazırlanan program gereği şöyle belirlenmişti; Teşrih-i Fizyoloji(Anatomi), Hikmet-i Kimya, Nazarî ve Amelî Hasta Bakımı Usûlü, Diyet, Hastabakıcılık Usul ve Muaşeret-i Umur-u Beytiye.⁵² Bilahare bu derslere Bakteriyoloji ve Hıfz-ı Sıhha gibi derslerin ilave edilmiş olduğunu görüyoruz.

Her ders, bir saat çeyrek dakika olarak yapılacak ve öğrencilerin bir yıl boyunca görecekları ders saati toplamı "iki yüz seksen beş" olacaktır. İlk üç aylık deneme devresindeki dersler öğrencilerin uygulama yaptıkları Gureba, Haseki ve Cerrahpaşa Hastanelerinde yapılacaktır. Deneme devresini geçiren yani 1. sınıfa geçen öğrenciler, her sabah 7-12 saatleri arasında hastanelerde çalışıp, öğleden sonra da okulda ders göreceklardı. İkinci sınıf eğitimi daha ziyade uygulamalı olacak ve dersler Gureba Hastanesinde yapılacaktır.

⁴⁹ Bu konuyla ilgili yazışmalar için bkz. Akgün, Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a**, II Kitap, s. 91, Belge No: 21a; s. 92, Belge No: 21b.

⁵⁰ Hastabakıcı Mektebi Müdürü Dr. Ömer Lütfi Beyin konuyla ilgili olarak Hilâl-i Ahmer Merkez- i Umumi Riyasetine bilgi verdiği bu rapor için bkz. Akgün, Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a**, II Kitap, s. 386, Belge No: 22a; s. 387, Belge No:22b .

⁵¹ Öğrencilerin uygulamalı öğrenim görecekları bu hastanelerin isimleri konusunda Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nce yayınlanan Türkiye Hilâl-i Ahmer Mecmuası'nın 45. Numaralı sayısında farklı bir sıralama vardır. "Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Mektebi" başlığıyla verilen bilgide öğrencilerin "10 Mart 1341(1925) tarihinden itibaren muntazaman Gureba ve Haseki ve Haydarpaşa hastanelerine devam etmekte" oldukları belirtilmektedir. Bkz. **THAM**, No: 45,15 Mayıs 1341(1925), s. 347-348.

=;2 **THAM**, No: 45,15 Mayıs 1341(1925), s. 348.

III. HİLÂL-Î AHMER HASTABAKICILIK(HEMŞİRELİK) OKULUNUN ÖĞRENİME BAŞLAMASI VE EĞİTİM FAALİYETLERİ A)Öğrenci Kabulü ve İlk Öğrenciler

Hastabakıcı Mektebinin ilk açılışında okula alınacak öğrenciler için kabul ve kayıt şartları basın yoluyla ilan edilmişti⁴⁰. Müracaat eden öğrenci adedi 32 kişi olmuş, ancak yapılan sınav sonucunda bunlardan sadece on biri kabul edilmişti⁴¹. Başvuran öğrenci sayısının azlığı karşısında Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Genel Merkezi, Darüleytamlarda barınan aranılan vasıflara sahip ve aynı zamanda kişisel kabiliyeti olan yetim kız çocuklarını okula kabul ederek, öğrenci mevcudunu artırmak istiyorlardı. Darüleytamlardan alınacak öğrenciler için, Hastabakıcı Mektebi İdare Heyeti, bir inceleme yaptırmış ve yetim kız çocuklarının bu okul ve meslek için çok arzulu ve hevesli olduğunu görmüşlerdi. İdare Heyeti ayrıca ahlak ve tahsil bakımından da Darüleytam öğrencilerini çok elverişli bulmuşlardı⁴². Bu konuda gazetelere "Hastabakıcı Mektebine Darüley tamlar dan talip olacak kız öğrencilerin tercihen kabul edileceğine" ilişkin haberler bile yayınlanmıştı. Hilâl-i Ahmer yöneticilerinin Darüleytamlarda barınan kız öğrencileri okula almayı düşündükleri bu günlerde, Hastabakıcılık okulunun açıldığını gazetelerden öğrenen Maarif-i Umumiye Vekâleti, aynı fikirle hareket ederek Darüleytam telebelerinin bu okula kabul edilmesini Hilâl-i Ahmer Merkez-i Genel Merkezinden bir yazıyla rica etmişlerdi.⁴³Bu teşebbüsün

⁴⁰ Okula alınacak öğrencilerin kayıt kabul şartlarının basın yoluyla duyurulduğu Hilâl-i Ahmer Mecmuasında; "Mektebe alınacak talebat için matbuatla şerait-i kabul ilân edildikten sonra 32 hanım müracaat etmiş ve bunlardan ancak on biri kabul edilmişti/7 şeklinde bir bilgi verilmiştir. Bkz. **THAM**, No: 45,15 Mayıs 1341(1925), s. 347-348.

⁴¹ Okula başvuran öğrenci sayısı konusunda 15 Şubat 1341(1925) tarihli ve 42 numaralı Türkiye Hilâl-i Ahmer Mecmuasında farklı rakamlar verilmektedir. Mecmuanın ilgili haberinde "Şimdiye kadar Hilâl-i Ahmer Hastabakıcılık Mektebine kayıt edilmek için müracaat eden 36 hanımdan ancak on dokuzu imtihana tabi olmuştur. Bunlardan imtihan neticesinde dördü ve muaye- ne-i tıbbiye neticesinde reddedilmek suretiyle ancak on iki hanım kabul edilmiştir. **THAM**, No: 42, 15 Şubat 1341(1924), s. 236-237.

⁴²**THAM**, No: 42, 15 Şubat 1341(1925), s. 346-347.

⁴³ Darüleytamlar Müdüriyet-i Umumiyesi adına Darüleytamlar Müdürü, Hilâl-i Ahmer Merkez-i Umumisine gönderdiği 10 Mart 1341(1925) tarihli yazıda "...İstanbul'da Haseki'de idare-i aliyyeleri tarafından açılan hastabakıcı mektebine darüleytamlardan talip olan kızlarımızın tercihen kabul edilmekte olduğu gazetelerde nazar-ı şükranla görülmüş ve müessese müdürlerine vukuu bulan tebligat üzerine Ortaköy Kız ve Valdebağı Darüleytamlarından on, on beş kızımızın staj devresini ikmalden sonra kabul-i kati muameleri yapılmak üzere müessese müdürleri cereyan eden muhabereleden anlaşmış" denilerek halen darüleytamlarda 16-20 yaşları arasında 60-70 kız öğrencinin bulunduğu, bunların kısa süreli bir öğrenim sunucu hastabakıcı olarak yetiştirilmeleri halinde, bunların Maarif Vekaletince hizmete alınacağı belirtilmekte ve böylece de hem bu kimsesiz kız öğrencilerin istikballerinin temin edileceği hem de bunların sayesinde okullardaki öğrencilerin halen okullarda hastabakıcı olarak çalışan ancak meslekleri konusunda yeterli olmayan kişilerin elinden kurtulmuş olacağını ifade edilmektedir. Bkz. Akgün, Uluğtekin, **Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a**, II Kitap, s.94-95, Belge No: 23.

neticesinde Ortaköy Kız ve Valdebağı Darüleytamlarından on beş öğrenci daha kabul edilerek öğrenci sayısı artırılmış ve 26'ya ulaşmıştır⁴⁴.

Nitekim okulun müdürü Dr. Ömer Lütfi Bey Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Genel Merkezine gönderdiği 29 Kânûn-ı sâni 1341(1925) tarihli yazısında- "*Hastabakıcı Mektebine ilk sene-i tedrisiye için müracaat eden talebelerin miktarı kifayede olmaması ve bir kısım hanımmum evsaf-ı matlubeyi haiz olmamalarını na^ar-ı dikkate alan Heyet-i İdaremiz bu sene için Darüleytamlardan Hastabakıcılığa pek müsait gördüğü 18 ve 19 yaşlarında 15 talebenin kayıt ve kabulüne karar verildiğini*" bildiriyordu. Dr. Ömer Lütfi Bey yazısının devamında da, Darüleytamlardan alınacak öğrencilerin 2 ay süreyle mensubu oldukları Darüleytamlarca kayıdarının silinmemesini ve bu öğrencilerden kifayetname istenmeyeceğini de ifade ediyordu⁴⁵.

Gerek dışarıdan müracaat edip, yapılan sınavı kazanan ve gerekse Darüleytamlardan gelen Hastabakıcılık Okulunun ilk öğrencilerinin isimleri şöyleydi;

"Mihriban Salih Hanım, Nimet Halil Hanım, Fatma Kasım Hanım, Vahide Hamid Hanım, Nigar Halid Hanım, Fatma Osman Hanım, Ayşe Mustafa Hanım, Fehime Abdullah Hanım, Şükufe Abdullah Hanım, İsmet Bekir Hanım Sıdika Rüşdü Hanım, İsmet Mehmet Hanım, Fatma Abdurrahman Hanım, Mürüvvet Süleyman Hanım, Adalet İbrahim Hanım, Hüsnive Ahmet Hanım, Bedia Cemil Hanım, Vesile Ahmet Hanım, Hatice İsmail Hanım, Feride Kazım Hanım, Naciye Hüdaverdi Hanım, Reyhan Halid Hanım, Hayriye Mehmet Hanım, Naime İsmail Hanım⁴⁶.

Yukarıda isimlerini verdiğimiz bu öğrencilerin sayısı "24" olarak görülmektedir. Oysa yapılan sınav sonucu öğrencilik hakkını kazanan ve Darüleytamlardan kabul edilerek gelen öğrenci mevcudu 26 kişi olarak belirtilmişti. Bu iki kişilik öğrenci azalması bilahare, iki öğrencinin sınavı kazanmasına rağmen kayıt yaptırmamasından kaynaklanmış olsa gerektir. Nitekim başlangıcından günümüze kadar Kızılay'ın tarihini, arşiv belgeleri ışığında " Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a" ismiyle iki ciltlik kitap olarak yayınlayan Seçil Karal Akgün ve Murat Uluğtekin hocalarımız kitaplarında bu konuya -çok doğru ve yerinde bir tespit ve yaklaşımla- şöyle açıklama getiriyorlar: "*Okul açılır açılmaz karşılaştığı üç büyük sorun aileler, öğretmenler ve öğrencilerle ilgiliydi. Ailelerle ilgili sorun ülkenin toplumsal sorunuydu. Hemşirelik mesleği, kadın efkeke ayırımı gözetmeksizin hastalara ilgi ve bakım üzerine kurulmuştu. Yazların çalışmak bir yana, okumalarının bile henüz tam olarak benimsenmediği bir ortamda, kız çocuklarını hem de böyle bir meslek edineceği bir okula göndermeye aileler, hiç de gönüllü değillerdi.*"⁶⁰

⁴⁴ Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a, II Kitap, s. 94-95, Belge No: 23. Ayrıca bkz. THAM, No: 45, 15 Mayıs 1925, s. 347-348.

⁴⁵ Bu yazı için bkz. Kızılay Özel Hemşirelik Koleji 1925-1975, Kızılay Hemşireleri 50. Yıl İnsanlık Hizmetinde, s. 43.

⁴⁶ Akgün, Uluğtekin, Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a, II Kitap, s.89, Belge No: 20c

Hastabakıcılık Okulunun ilk yıl eğitim-öğretim devresinin ortasına doğru açılması ve henüz kızların okuması ve çalışması alışkanlığının yerleşmemesi nedeniyle ailelerin kız çocuklarını okutmak ve meslek edinmekten alıkoymaları gibi nedenlerle, okula öğrenci kabul ve kaydında sıkıntıların yaşandığını ve okul yöneticilerinin bu nedenle Darüleytamlardan öğrenci kabul ettiklerini yukarıda belirtmiştik. Ancak diğer taraftan ülkenin çok sayıda hastabakıcıya ihtiyacının bulunduğu da bir vakıa idi. Bu nedenle 1341 yılı Hilâl-i Ahmer Meclis-i Umumi- si'nde konu tartışılmış ve *"bu okuldan ar^ou edilen faydayı sağlayabilmek için öğrencilerin belirlenmiş olan sayısını çoğaltmak ve ö^elliklede okula genel rağbeti temin etmek gerekir "şeklinde tavsiye karar" alınmıştı⁴⁷. Ailelerin bu okula kızlarını göndermelerini ve kamuoyunda genel bir rağbeti sağlamak için, her türlü teşvikin yapılması ama özellikle halen devam eden öğrencilerin gelecek endişesi taşımamaları için tedbir alınması belirtilmişti. Bu nedenle mevcut de sıhhi müesseselerle anlaşarak, mevcut öğrencilerin okullarını tamamladıktan sonra hemen işe başlamalarının gereği üzerinde durmuştu.*

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Teftiş Heyeti de, bu Meclis-i Umumi toplantısında "bu sene için münasip çareler düşünülerek yeni seneye daha fazla talebe ile başlanmasını tavsiye eden" görüşünü dile getirerek, bu okulun benzerlerinin diğer büyük merkezlerde de açılmasını istemişti⁴⁸.

Hastabakıcı okuluna 1925 Teşrin-i evvelinde ikinci defa olarak vırmı beş öğrenci daha kabul edilmiştir. Bu öğrenciler, okul yönetmeliği gereği üç aylık tecrübe devresini tamamladıktan sonra, okula kesin kayıt ve kabulleri yapılmıştır. Okulun bu ikinci grup öğrencilerinin birinci sınıf eğitimleri ise 1926 Ocak ayından itibaren başlamıştır⁴⁹.

1926 eğitim-öğretim yılında kayıt yaptıran öğrencilerin isimleri şöyledir: "Vedia İlhami Hanım, Şerife Mustafa Hanım, Saime Kadri Hanım, Leman Mustafa Hanım, Bedriye İbrahim Hanım, Belkıs İhsan Hanım, Muzaffer Mehmet Hanım, Fatma Seyfettin Hanım, Sıdika Nuri Hanım, Mesude Ahmet Hanım, Fatma Bayram Hanım, Hasene Mehmet Hanım, Müyesser Nuri Hanım, Bedriye Mümin Hanım, Nevzat Mehmet Hanım, Saniye Ömer Hanım, Meliha Murat Hanım, Melahat Fuat Hanım, Şadiye Mehmet Hanım, Mürüvvet Refik Hanım, Hamiyyet Hamdi Hanım, Mualla Haşan Hanım, Münire Vasıf Hanım, Hayriye Hüseyin Hanım, Zehra Mustafa Hanım"⁵⁰

Hilâl-i Ahmer Genel Merkezi 26 Mart 1926'da gerçekleştirdiği toplantıda, Hastabakıcı Okulunun öğrenci mevcudunun, belirlenen sayının bir misline artırılmasına karar vermiştir. Belirlenmiş öğrenci sayısının 25 olduğunu düşündüğümüzde, yeni eğitim-öğretim yılı için alınacak öğrenci sayısı 50 olarak belir

⁴⁷T HAM, No: 48,15 Ağustos 1341(1925), s. 65-66.

⁴⁸ T HAM, No: 48,15 Ağustos 1341(1925), s. 66.

⁴⁹ T HAM, No: 53, 15 Kânûn-ı sâni 1926, s. 297.

« T HAM, No: 53, 15 Kânûn-ı sâni 1926, s. 298. I İüal-i Ahmer'den Kızılay'a II, isimli kitaplann- da Sayın Akgün ve Uluğtekin 1926 yılında Hastabakıcı Okuluna yeni kayıt yaptıran öğrenci sayısının 20 olduğunu belirtmektedirler. Bkz. Akgün, Uluğtekin, **Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a, II** Kitap, s. 96.

lenmekteydi⁵¹. Öğrenci sayısının yapılacak bu artışla yüz 'e çıkartılması amaçlanmak istenmişti⁵².

“Hayırlı Meslek” başlığıyla Türkiye Hilâl-i Ahmer Mecmuası’nda yer alan bir haberde “bu sene elli talebe alınacaktır. Müracaat edenlerin adedi fazla olursa müsabaka imtihanı yapılacaktır. Orta tahsil görmüş olanlar -müracaat fazla olsa da- tercihen imtihansız kabul edilecektir. Kayıt muamelesi Eylül nihayetine kadardır”⁵³ denilmektedir.

1927 yılı öğretim yılı için 1926 Ekim ayında kayıt ve kabul edilen yeni öğrenciler okul yönetmeliği gereği üç ay süreyle tecrübe devresini tamamlamışlar ve bu devreyi geçenler 1 Kânûn-ı sâni 1927 tarihinden itibaren birinci sınıfa nakil edilerek derslerine başlamışlardır.

Bu öğrencilerin isimleri de şöyleydi:

“1927 senesinde Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Mektebine kayıt ve kabul olunan talebeler. Nebiye Mehmet Hanım, Fatma Şaban Hanım, Nihal Hamdi Hanım, Fevziye Ahmet Hanım, Yaşar Ahmet Hanım, Nazire Ömer Lütfi Hanım, Nazmiye Ömer Lütfi Hanım, Hayriye Abdullah Hanım, Müyesser Fehmi Hanım, Fatma Mustafa Hanım, Hüsniye İbrahim Hanım, Neriman Abdullah Hanım, Fatma Salih Hanım, Hadiye İsmail Hanım, Şede Mehmet Hanım, Müzeyyen Şükrü Hanım, Adalet Mehmet Hanım, Makbule Marufi Hanım, Remziye Kemal Hanım, Hayriye Ahmet Hanım, Zahide Hüseyin Hanım, Huriye Yusuf Hanım, Cevahir İsmail Hanım, Nedime Veli Hanım, Mukaddes Ömer Hanım, İsmet Nüzhet Hanım.”⁵⁴

Görülebileceği gibi Hilâl-i Ahmer Genel Merkezinin alınacak öğrenci sayısının miktarını, belirlenen rakamın iki katına kadar çıkarmasına rağmen, yine kontenjan dolmamıştır. Bu durum göz önünde tutularak 1928 yılı eğitim- öğretim için Hilâl-i Ahmer Genel Merkezi, gazetelere ilân vererek, okul ve hastabakıcılık mesleği hakkında aydınlatıcı bilgi vermiştir. Verilen bu ilânda şu hususlara yer verilmiştir.

“Genç Türk Hanımlarına!

Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Merkezi Umumisi yüksek birfikir-i insani ile İstanbul'da bir hastabakıcı mektebi tesis etmiştir.

Bu a[^]i[^] ve şerefli mesleğin mensûbini müstesna bir mevkiî sahibi olmakta ve her yerde el üstünde tutulmaktadır.

⁵¹ “Bu sene mektebe kabul edilecek elli talebe için mevcut binanın gayr-i müsait olmasına mebni şimdiden mektep bahçesine bir dersane ile dört odayı havi kargir bir binanın inşası takarrür ederek...” **THAM**, No: 60,15 Ağustos 1926, s. 562.

⁵² **THAM**, No:59,15 Temmuz 1926, s. 520-521 ve 531.

⁵³ **THAM**, No. 60, 15 Ağustos 1926, s. 563. Aynı haber eylül ayında yayınlanan mecmuada da yer almıştır. Bkz. **THAM**, No: 61,15 Eylül 1926, s. 25.

⁵⁴ **THAM**, No: 65, 15 Kânûn-ı sâni 1927, s. 182-183.; Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a II, isimli kitaplarında Akgün-Uluğtekin 1927 yılında kayıt olan öğrenci sayısını 27 kişi olarak belirtmişlerdir. Bkz. Akgün, Uluğtekin **Hilâl-i Ahmer'den Kızılay'a**, II Kitap, s. 96.

Hastabakıcılığın son senelerde vasıl olduğu tekâmül ve teceddüdât sıbhî ve içtimai kadrolarda mensûbini hemen tabib muhassasâtına karib bir maaş temin et- mektedir.

Genç Türk Hanımları! Si^ıparlak bir istikbâl namzedi kılan bu ulvi ve mukaddes mesleğe hiç tereddüt etmeksizin kayıd ve kabul muamelesi Eylül'den itibaren başlıyor. Hemen, mektep idaresine müracaat edinip. >V9

B) Okuldaki Öğrenim

11 Kânûn-ı evvel 1340 tarihinde toplanan Hilâl-i Ahmer Kongresi'nde İstanbul'da bir Hastabakıcı Okulunun açılması kararı alınmıştı. Bu okulun öğretime hemen başlaması için gereken, okul yönetimi, okul ve yurt binası, öğretmen ve öğrencilerin belirlenmesi gibi alt yapı hazır değildi. Bütün bunlar hızla oluşturulma ve sağlanmaya çalışılmışsa da okulun açılması ancak 1925 Şubat ayına sarkmıştı. Oysa öğrenime başlama tarihi belirlenmiş ve alışlagelmiş olduğu şekliyle Ekim ayı başlarında olmaktadır. Bu nedenle okulun ilk açılışı bir anlamda eğitim öğretim yılının ortasına rasdamıştı. Bu geç açılmanın yarattığı olumsuzluk, okula kabul edilmek için ilân edilen öğrenci sayısının dolmaması olmuştur⁵⁵.

Okul Müdürü Dr. Ömer Lütfi Bey, 29 Kânûn-u sâni 1341(1925) tarihinde Hilâl-i Ahmer Merkez-i Umumisine gönderdiği yazıyla, Darüleytamlardan öğrenci alınacağını ve okulun 15 Şubat 1341(1925) de açılmasına İdare Heyetince karar verildiğini bildiriyordu⁵⁶.

Okul ve yurt binası, yönetim ve öğretim kadrosu ve öğrenci kabulü gibi alt yapısını tamamlayan Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Okulu 21 Şubat 1341(1925) tarihinde resmen açılmıştı. Okulun açılışını Müdür Ömer Lütfi Bey "Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Başkanlığı'na" 21 Şubat 1341(1925) tarihli şu yazısıyla bildirdi:

*'Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Kıyasat-i Celilesine
Efendim Hazretleri:*

Mesleğe aşina hastabakıcılar yetiştirmek üzere Merkezci Umumilerinin mesai-i azamiye siyle Türkiye'de ilk defa tesis edilen Hastabakıcı Mektebi bugünden itibaren küşad ve talebelere tatbikat-ı ameliye göreceklere hastanelerde vazife ve hizmetlerine ve tecrübe devresine ait tedrisata ibtidar olunduğunu zat-ı riyasetpenahilerine arz etmekle mübahiyim. Mektebe kayıt olan talebelerin esamisi merbuten arz ve takdim kılındı. 1 Mart 341 (1925) tarihinden itibaren talebeler tatbikat-ı ameliye görmek üzere Gureba-yı Müslimin, Haseki, Cerrahpaşa hastanelerine devam edecek

⁵⁵ THAM, No: 48,15 Ağustos 1341 (1925), s. 72.

⁵⁶ Kızılay Özel Hemşirelik Koleji 1925-1975, Kızılay Hemşireleri 50. Yıl İnsanlık Hizmetinde, s. 43.

lerini a\ ve cemiyet-i muhteremelerinin bu gibi insani ve yüksek pek çok asar ve miessesata ma^bariyetlerini temenni ederim efendim hasretleri.

Hastabakıcı Mektebi Müdürü

*Doktor Ömer Ljifî*⁵⁷

Bu belgeden de anlaşılacağı gibi okulun ilk açılışında öğrenim 1 Mart 1341(1925) tarihinde öğrencilerin Gureba-yi Müslimin, Haseki ve Cerrahpaşa Hastanelerinde “tatbikat-ı ameliye” görecekleri tecrübe devresiyle başlamıştır. Bu hususta Hilâl-i Ahmer Mecmuası’nda verilen bir bilgide öğrencilerin, “10 Mart 341 (1925) tarihinden itibaren düzenli olarak tecrübe devresi öğrenimine başladıkları, bu devrenin 12 Mayıs 341 (1925) tarihinde sona ereceği ve bu tarihten itibaren de düzenli eğitimin başlayacağı belirtilmektedir⁵⁸.

Tecrübe devresinde öğrenciler sabahtan öğleye kadar hastanelere devam ederek “ameli tatbikatı” takip etmişler ve her gün öğleden sonrada nazari tedrisata tabi tutulmuşlardı Okulun bu ilk öğrencilerinin büyük bir kısmının “tecrübe devresi” esnasında, mesleği tanıma ve mesleki bilgi edinme konusunda arzulu ve hevesli oldukları görülmüş ve hatta uygulama yaptıkları hastane yöneticileri ve çalışanları bu öğrencilerden, ilerisi için ümitli olduklarını belirtmişlerdir⁵⁹. Tecrübe devresini tamamlayan 21 öğrenciden yapılan imdhan neticesinde 17’si başarılı olmuştu. Bu öğrencilerin artık okula kabulleri kesinleşmiş ve bunlar birinci sınıfa başlamışlardır⁶⁰. Birinci sınıfa geçen bu öğrencilerin isimleri şöyledir:

“Nimet Halil Hanım, Fatma Kasım Hanım, Vahide Hamiyet Hanım, Fatma Osman Hanım, Ayşe Mustafa Hanım, Fehime Abdullah Hanım, Şükufe Abdullah Hanım, İsmet Mehmet Hanım, Fatma Abdurrahman Hanım, Mürüvvet Süleyman Hanım, Adalet İbrahim Hanım, Vesile Ahmet Hanım, Hatice İsmail Hakkı Hanım, Feride Kazım Hanım, Nahiye Hüddaverdi Hanım, Hayriye Mehmet Hanım, Nedime Haşan Hanım”⁶¹

Birinci sınıfa geçen bu öğrenciler sabahtan öğleye kadar hastanelere devam etmek suretiyle uygulamalı dersleri takip etmişler ve her gün öğleden sonrada okul binasında teorik derslere devam etmişlerdi.

Diğer taraftan 1925 yılının Ekim ayında okula ikinci defa 25 öğrenci daha kabul edilmişti. Bu öğrencilerde yönetmelik gereği üç aylık tecrübe devresini tamamlamışlar, tıpkı ilk kayıt olan öğrenciler gibi kesin bir şekilde kayıt ve kabul olunmuşlardı. Bu ikinci grubu oluşturan öğrencilerin eğitimleri 1926 Ocak ayı başında başlamıştı⁶².

⁵⁷ Bu belge için bkz. Akgün, Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a**, II Kitap, s.88, Belge No: 20a.

⁵⁸ THAM, No: 45,15 Mayıs 1341 (1925), s. 347-348.

⁵⁹ T HAM, No: 45,15 Mayıs 1341(1925), s. 348.

⁶⁰ T HAM, No: 47,15 Temmuz 1341(1925), s. 408 ve No: 48,15 Ağustos 1341(1925), s. 72.

⁶¹ T HAM, No: 47,15 Temmuz 1341(1925), s. 408.

⁶² THAM, No: 53, 15 Kânûn-ı sâni 1926, s. 297.

Okulun ilk kayıtlı öğrencileri yanı sıra birinci sınıfta okuyan öğrencileri ise bir komisyon huzurunda yapılan imtihanlar neticesinde ikinci sınıfa geçmişlerdi, ikinci sınıfa geçen öğrencilerin isimleri şunlardı:

“Fatma Abdurrahman Hanım, Nimet Halil Hanım, Fatma Kasım Hanım, Hatice İsmail Hanım, Feride Kazım Hanım, Nahiye Hüdaverdi Hanım, Hayriye Mehmet Ali Hanım, Ayşe Mustafa Hanım, Fehime Abdullah Hanım, İsmet Mehmet Flanım, Mürüvvet Süleyman Hanım, Şükufe Abdullah Hanım, Hatice Hakkı Hanım, Nazmiye Süleyman Hanım, Fikriye Mehmet Hanım, Vecide Mehmet Hanım, Fatma Osman Hanım, Vesile Ahmet Hanım, Vecihe Hüsnü Hanım”⁶³

İkinci sınıfa geçen bu öğrencilerin meslekleri açısından çok gerekli ve önemli olan uygulama alanında daha iyi yetişmelerini sağlamak amacıyla Gureba Hastanesi’nde ücretli olarak görevlendirilmiş ve burada çalışmaya başlamışlardır. Bu öğrenciler geceli gündüzlü hastanede çalışmak suretiyle teorik ve pratik bilgilerini artırmak imkânına kavuşmuşlardı⁶⁴.

Bu arada okulun birinci sınıf öğrencilerinin de imtihanları yapılmış ve yapılan imtihan neticesinde başarılı olanlar ikinci sınıfa geçmeye hak kazanmışlardır. 1926 Ekim ayı başında okula yeni kayıt ve kabul olunan öğrencilerinde tecrübe devresi öğretimleri sona ermiş ve bu öğrencilerde yapılan imtihan neticesinde birinci sınıfa geçmeye hak kazanmışlardı. Bu öğrenciler İKânûn-u sâni 1927 tarihinden itibaren birinci sınıf öğrenimine başlamışlardı⁶⁵.

Okulun ilk öğrencileri yani ikinci sınıf öğrencileri, Sıhhiye ve İçtimai Muavenet Vekâleti tarafından belirlenmiş bir sınav heyetinin huzurunda mezuniyet sınavına girmişlerdir. Yapılan bu sınav sonrasında öğrencilerden on altısı sınavda başarılı olmuştur⁶⁶. Böylece 21 Şubat 1341(1925) tarihinde açılan Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Okulu, ilk mezunlarını bu şekilde vermiş ve Türkiye’nin ihtiyacı olan eğitimli hemşire ihtiyacı bir ölçüde de olsa karşılanmaya çalışılmıştır.

C) Okuldaki Sınav Uygulamaları

Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Okulu’nda öğrenimin her kademesine geçiş yapılan sınavlar ile mümkün olabiliyordu. Burada yapılan sınav aşamaları şöyledir;

- 1- Okula ilk müracaat esnasında yapılan sınav,
- 2- Tecrübe Devresi olarak bilinen üç aylık devrenin sonunda yapılan ve kesin öğrencilik hakkının kazanılarak 1. sınıfa geçişi sağlayan sınav,
- 3- Birinci sınıftan ikinci sınıfa geçişi sağlayan sınav

⁶³ THAM, No: 56, 15 Nisan 1926, s. 394.

⁶⁴ THAM, No: 65,15 Kânûn-ı sâni 1927,182-183.

⁶⁵ THAM, No: 65,15 Kânûn-ı sâni 1927,183.

⁶⁶ THAM, No: 68, 15 Nisan 1927,, s. 315-316.

4- İkinci sınıf öğrenimi sonunda okuldan mezuniyeti sağlayan “mezuniyet sınavı”

21 Şubat 1341(1925) de öğrenime başlayan hastabakıcı okulunda yapılan ilk sınav, okula başvuran öğrencilerin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. İlk açıldığı yıl okula müracaat eden öğrenci sayısı 32 kişi olmuş, ancak bunlardan sadece 17 kişisi sınava katılmıştır. Bu on dokuz öğrencinin dördü yapılan sınav neticesinde elenmişti⁶⁷. Yine ilk açılış yılında, başvuran öğrenci sayısının az olması karşısında Hilâl-i Ahmer yöneticileri Darüleytamlardan öğrenci alarak mevcut kontenjanı tamamlamak istemişlerdi. Darüleytamlardan alınacak öğrencilerin de Okul İdare Heyeti tarafından tetkik edildiğini ve bununda adeta bir sınav yapısı içerisinde geçtiğini söyleyebiliriz.

Tecrübe devresini başarıyla tamamlayan öğrenciler, bu devrenin sonunda oluşturulan bir komisyonun huzurunda sınava tabi tutulmuşlardır⁶⁸. Bu sınavdan başarıyla geçen öğrenciler okula kesin kayıt ve kabul hakkını kazanarak birinci sınıfa başlamışlardır.

Birinci sınıfın sonunda da bir üst sınıfa geçmek için sınav yapılması, okulun yönetmeliğinde öngörülüyordu. Nitekim yönetmeliğin ilgili maddesi “*ilk sene-i tahsiliye nihayetinde heyet-i tadrisiye ve müdürden ve mektep heyetiyle merkebi umumiden intihap edilecek atmadan müteşekkil bir komisyon huzurunda icra edilerek muvaffak olan talebat ikinci devre-i tahsiliyeye geçer*” demektedir⁶⁹.

Yönetmelikte de belirtildiği gibi, sınav komisyonu; okul müdürü, okulda ders veren öğretmenler okul idare heyetince ve yine Hilâl-i Ahmer Genel Merkezi’nce belirlenecek kişilerden oluşuyordu.

Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Okulunun ilk öğrencilerinin birinci sınıftan ikinci sınıfa geçerken yapılan sınavlarına ilişkin Türkiye Hilâl-i Ahmer Mecmua- sı’nın bazı sayılarında bilgiler verilmiştir. Bu bilgileri yapılan sınavların daha iyi anlaşılması için vermek istiyoruz.

“Hastabakıcı Mektebimiz

Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’nin çok yüksek bir eser ve müessesesi olan Hastabakıcılık Mektebinin ilk imtihanları şebrimizin güzide itbası huzurunda nazari ve ameli bir surette icra edilmiştir.

Bir senelik ameli ve nazari hastabakıcılığın bahsettiği malumat ve temizlikle mücebbez ^{enf} hanımlarımızın çok terbiyeli ve nezih tavırları ve Heyet-i mümeyyizinin suallerine verdikleri emniyetli cevaplarıyla hepsi muallim ve mümeyyizinin takdirlerini celp etmiştir. Her imtihanı müteakip Doktor Ali Paşa, genç hanımlarımızı hararetle tebrik etmişlerdir....

⁶⁷ “Şimdiye kadar I Hilâl-i Ahmer Hastabakıcılık Mektebine kayıt edilebilmek için müracaat eden 36 hanımdan on dokuzu imtihana dahil olmuştur. Bunlardan imtihan neticesinde üçü reddedilmek suretiyle ancak on iki hanım mektebe kabul edilmiştir.” **THAM**, No: 42, 15 Şubat 1341(1925), s. 236.

⁶⁸ “Kayıt olunan talebe yirmi bir olup, bunlardan on yedisi nehriye devresinden sonra geçenlerde yapılan imtihanda muvaffak olmuşlardır” **THAM**, No: 48, 15 Ağustos 1341(1925), s. 72.

⁶⁹ Hilâl-i Ahmer hastabakıcı Okulu Talimatnamesi’nin ilgili 7. Maddesi için bkz. **THAM**, No: 39, 15 Teşrin-i sâni 1340(1924), s. 84.

Dün parlak imtihan veren genç hanımlarımı^ bu a^i^ ve mübarek mesleğin, bu ulvi sanatın piş dan olacaktır(...) Cemiyetimizin bu gibi daha pek çok müesseselere mü^abiriyetini temin ederken ilk talebeleri hararetle tebrik ederiz--

Mecmuada aynı sınavla ilgili verilen bir diğer bilgi de şöyleydi:

‘Hilâl-i Abmer Hastabakıcı Mektebi

Yenİbabçe Hastanesinin muhterem sertabibi ve hastabakıcı yurdunun müdürü azıjz dostum Ömer LJİtfi Bey beni telefonla Hilâl-i Abmer Hastabakıcı Mektebinin imtihanlarında mümeyyiz olarak bulunmağa davet ettiği zaman, nihayet on beş sene cidalin bir semeresini görmek gibi samimi bir sevinç ile Aksaray 'daki Hilâl-i Abmer Hastabakıcı evine koştum...

Biraz sonra mümeyyizler heyetinin önünde iftihar hissi verecek yeni bir u- fuk açıldı; bir çoğu Türklüğün en mütevazı ve en mahrum mübitinde yet,miş olan bu çok terbiyeli ve rabitalı hanım kullar, tertemiz elbiseleri, elbiseleri kadar derdest ve fırsatbahş malumatlan ile bi%oi son derece memnun ve mütebassıs ettiler.

Gülhane ilim ocağının müşkülpesent bevacelerinden Doktor Abdulkadir Beyin genç hastabakıcı talebelere sorduğu güç ve ağır suallere müfid, vazih ve münekkah cevaplar alıyor idik.

Teşrih-i Fizyoloji, Bakteriyoloji, Hıfz-ı Sıhhati, Hikmet-i Kimyayı okumuş ve hasta bakım usullerini öğrenmiş bu Türk hanım kullarının çok az müddet %arfında görüp öğrendikleri; bildikleri ve yaptı klan her şeyleri bu kadar yakından görüp takdir ettikten sonra kızlanmı^in müstesna ve yüksek kabiliyetleri hakkın- daki ümitlerimi^ ve nikbinliklerimiz kat kat arttı...

Hilâl-i Abmer Hastabakıcı Mektebinin sevgili ve çalışkan talebelerine, sabahlan hastane koğuşlannda hasta başında, öğleden sonra evin mini mini dershanesinde hemcinslerine faydalı olmak için emek ve zaman sarfeyleyen muazzez hemşirelerime bu sütunlarda mümeyyizler heyetinin takdir ve selamını iblâğ ederken... ’u

Yapılan sınavlarla ilgili olarak verilen bilgilerden anlaşılacağı üzere, sınavlar nazari ve ameli olarak sınav komisyonunun huzurunda yapılmaktadır. Sınavda bütün komisyon üyelerinin öğrencilere soru yönelttiğini görmekteyiz.

Okulun ilk öğrencilerinin yani ikinci sınıf öğrencilerinin mezuniyet sınavları 1927 yılının Ocak ayında yapılmıştır⁷⁰. Bu sınavlarda görev alacak olan mümeyyizler Sıhhiye ve Muavenet-i içtimaiye Vekâleti belirlemiştir. Vekâletçe belirlenen sınav mümeyyizleri şu kişilerden oluşuyordu. Şişli Hastanesi Sertabibi Doktor Şefik Hidayet, aynı hastane doktorlarından Dr. İhsan Hilmi ve Sıhhiye Küçük Memurlar Mektebi Müdürü Dr. Muhiddin Bey.

Yapılan bu sınavı başarıyla geçen on altı öğrenciye diplomaları verilmiş ve bu öğrenciler okulun ilk mezunları olmuşlardır⁷¹. Mezun olan bu öğrencilere “ Hilâl-i Ahmer Hemşiresi” unvanı verilmiştir.

D) Okulun İlk Mezunlarının İşe Yerleştirilmeleri

Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Okulu’nda okuyan yatılı öğrencilerin barınmaları, yaşeleri ve kıyafetleri Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’ne aitti. Ayrıca öğrencilere ilk üç aylık tecrübe devresinden sonra “zaman ve ihtiyaca” göre aylık para ödenecekti. Bu paranın miktarı Hilâl-i Ahmer Genel Merkezince belirlenecekti. Ayrıca öğrenciler, tecrübe devresinden sonra , derslere devamından itibaren Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından “hayat sigortası”na kaydedilmekteydi⁷².

Bunun dışında okulun ilk öğrencileri ikinci sınıfa geçtiklerinde Gureba Hastanesinde ücret karşılığında görev yapmışlardır. Böylece öğrenciler bu hastanede geceli gündüzlü çalışarak hem mesleki bilgilerini artırma imkânı bulmuşlar hem de mensubu oldukları okula ve tabi dolayısıyla Hilâl-i Ahmer Cemiyetine para kazandırmışlardı⁷³.

Hastabakıcı okulunun açılmasından sonra, bu okulun müdürlüğüne ülkenin değişik askerî ve sivil hastanelerinden “hastabakıcı” ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla talepler gelmeye başlamıştı. Nitekim IV. Kolordu Kumandanlığı, Hilâl-i Ahmer Merkez-i Umumisi Riyasetine başvurarak hastabakıcılara olan taleplerini dile getirmişlerdi. Bunun üzerine okul müdürü Dr. Ömer Lütfi Bey, Hilâl-i Ahmer Merkez-i Umumisi Riyasetine yazdığı 13 Kânûn-ı evvel 1341 tarihli yazısında “Hastabakıcı mektebi henüz bir sene evvel tesis edilmiştir, ilk talebeler ancak gelecek sene nihayetinde tahsillerini ikmâl edeceklerdir”diyerek şu an için hastabakıcı gönderilemeyeceğini bildirmişti⁷⁴.

Yine Bursa Ahmet Vefik Paşa Hastanesi, hastanelerinde çalıştırılmak üzere, 2500 kuruş aylıkla diplomalı iki hastabakıcıya ihtiyaçlarının olduğunu belirterek, istekli olacak olanlar konusunda yardımcı olunmasını istemişti⁷⁵. Mersin Beleye Başkanlığı da gönderdiği yazıda, Mersin Belediye Dispanseri pansumancılık kadrosunun boş olduğunu, ayda bin kuruş maaş verileceğini belirtmiş ve şayet istekli olan olursa bildirilmesini istemişti⁹³.

Bir diğer hastabakıcı ihtiyaç talebi de Erzurum Numune Hastanesi Baştabibliği’nden gelmişti. Hastane Baştabibliği; ameliyathane, dahiliye ve hari

⁷¹ Yapılan bu sınavda bir öğrenci bütünlemeye kalmıştı. Bkz. Akgün, Uluğtekin, **Hilal-i Ahmer’den Kızılay’a**, II Kitap, s. 96.

⁷² Bkz. Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Mektebi Talimatnamesi 9. Ve 10. Maddeler., **THAM**, No: 39, 15 Teşrin-i sâni 1340(1924), 85-86.

⁷³ Hilâl-i Ahmer 1926 senesi Meclis-i Umumisi Riyasetine sunulan 31 Kânûn-ı evvel 1341(1925) Devre-i İlesabiyesine Ait Tetkik Komisyonu raporu, **THAM**, No: 59, 15 Temmuz 1926, s. 520-521.

⁷⁴ Bu belge için bkz. Akgün, Uluğtekin, **Hilâl-i Ahmer’den Kızılay’a**, II Kitap, s. 97, Belge No: 25.

⁷⁵ **A.g.e.**, s. 391-392, Belge No: 26a

ciye servisleri ile diğer servislerde çalıştırılmak üzere dört hemşirenin hastanelerine atanmasını istemişti. Yazıda bu hemşirelere ayda 800 kuruş maaş verileceği, iâşe ve ibatelerinin hastanece karşılanacağı da belirtilmişti⁷⁶.

Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Okulunun mezun olarak hemşire diploması alan ilk öğrencileri, mezuniyetlerinden hemen sonra Sıhhiye ve İctima-i Muavenet Vekâleti tarafından Türkiye'deki değişik hasta nelere atanmışlardı .Bu atamalar şöyle gerçekleşmişti;⁷⁷

Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Mektebi Başhemşire Muavinliğine; Fatma Abdurrahman Hanım

İzmir Memleket Hastanesi Başhemşireliğine: Hatice İsmail Hanım

İzmir Memleket Hastanesi Hemşireliklerine: Mürüvvet Süleyman Hanım, Nahiye Hüdaverdi Hanım, Vesile Ahmet Hanım.

Etfal Hastanesi Hemşireliklerine:İsmet Çelil Hanım, Fatma Osman Hanım.

Ankara Numune Hastanesi Hemşireliklerine:Fatma Kasım Hanım, Feride Kazım Hanım, Fehime Abdullah Hanım, İsmet Mehmet Hanım, Fikriye Mehmet Hanım, Vecibe Hüsnü Hanım.

Yenibahçe Gureba Hastanesi Hemşireliğine: Hayriye Mehmet Ali Hanım.

Samsun Memleket Hastanesi Hemşireliklerine Şükufe Abdullah Hanım, Vahide Hamid Hanım.

Okulun bu ilk mezunu olan hemşirelerin hepsi de görev bölgelerine giderek, görevlerine başlamışlardı.

Bilahare bu mezun olan hemşirelerden Hastabakıcı Mektebi Başhemşire Muavinliği görevine atandığı belirtilen Fatma Abdurrahman Hanım Samsun Memleket Hastanesi Başhemşireliği görevine atandığı ve ilk mezun grup içinde yer almayan ve büyük bir ihtimalle bütünlemeye kalmış olan Nimet Halil Hanımın da Zonguldak Memleket Hastanesi Başhemşireliğine atandığını görüyoruz⁷⁸.

SONUÇ

Türkiye Hilâl-i Ahmer Cemiyeti'nin çok yüksek bir eseri ve kurumu olan ve 21 Şubat 1925 tarihinde eğitim ve öğretime başlayan Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı(Hemşirelik) Okulu, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında gerçekleştirilen çok önemli bir gelişmedir. Çünkü 15 yıla yakın bir süre hep açılması istenilen ve kişisel bazda —Dr. Besim Ömer Paşa gibi— yoğun gayret ve çalışma gösterilmesine rağmen bir türlü gerçekleşemeyen bir rüya, Cumhuriyetin ilânını takip eden yıllarda fiiliyata konulmuştur.

⁷⁶ Aynı eser, s. 395-396., Belge No: 26c

⁹⁵ T HAM, No: 68, 15 Nisan 1927, s. 315-316.

⁷⁸ T HAM, No: 74,15 Teşrin-i evvel 1927, s. 66.

Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, bu okulu, senelerden beri gerek askerî alanda yani savaşlarda ve gerekse sivil hayatta çok büyük eksikliği hissedilen “hastabakıcı (hemşire)” yetiştirmek, ve yetişenlerin de bu meslekte görev almalarını sağlamak için açmıştır. Gerçekten de, memleketimizin mesleğin gerektirdiği bilgi ve ilmi tecrübe ile donatılmış hemşirelere olan ihtiyacı çok büyüktü. İşte Hilâl-i Ahmer Cemiyeti bu okulu açmakla yüksek bir insani düşünce ile hem bu amacın gerçekleşmesine ve hem de memleketimizin genel sağlığına çok değerli ve ulvi bir hizmet gerçekleştirmiştir.

Hastabakıcılık okulu, ilk açıldığı günden itibaren planlı ve programlı bir yapılanma ve gelişme göstermiştir. Başlangıçta, ailelerin kız çocuklarını bu okula gönderme konusundaki kararsızlıkları gibi bazı sorunlarla karşılaşılmasına rağmen, okul kısa zamanda, idaresiyle, ders veren öğretim kadrosuyla ve öğrencileriyle Türk eğitim sistemi içerisinde müstesna bir mevkie kavuşmuştur.

Eğitimin teorik ve pratik dersler şekliyle verildiği bu okulda, öğrenim “okul-hastane” işbirliğinin mükemmel uygulandığı bir yapıda yapılmış ve böylece öğrencilerin kısa zamanda mesleklerinin gerektirdiği bilgi ve beceriye sahip olmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu okulun Türk toplumu için diğer bir önemi de, henüz eğitim görme ve meslek edinip çalışma konularında kadınların büyük bir toplumsal baskı altında oldukları günlerde, kapılarını Türk kızlarına açması ve onlara istikballerini garantiye alacakları bir imkân sunmasıdır.

Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Okulunun ilk öğrencileri, bu okulun bir anlamda medar-ı iftihar olmuşlar ve mezuniyelerinden sonra ülkemizin değişik vilayetlerindeki hastanelerde sorumluluk üstlenerek, hem hemşirelik mesleği için hem de hem cinsleri için seçkin ve başarılı birer timsal olmuşlardır.

KAYNAKLAR

a) Kitaplar ve makaleler

- AKGÜN, Seçil Karal, ULUĞTEKİN, Murat *Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a, I. Kitap*, Ankara 2000. AKGÜN, Seçil Karal, ULUĞTEKİN, Murat *Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a II Kitap*, Türk Hava Kurumu Basımevi, Ankara 2001.
- AKGÜN, Seçil Karal, ULUĞTEKİN, Murat “*Trablusgarb Savaşı ve Hilâl-i Ahmer*”, OTAM(Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi), Sayı: 3, Ocak 1992, Ankara, s. 17-84.
- AKGÜN, Seçil Karal, ULUĞTEKİN, Murat, *Hilâl-i Ahmer ve Kurtuluş Savaşı*, Askeri Tarih Bülteni, ATEŞE yay., Yıl: 20, Sayı: 39, Ağustos 1995, s. 115-131.
- ÇAPA, Mesut, *Kızılay (Hilâl-i Ahmer) Cemiyeti(1914-1925)*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1989.
- Kızılay Hemşire Okulunun 25 inci Yıldönümü*, Haz. Asuman Tümer, İstanbul 1950.
- Kızılay Özel Hemşirelik Koleji 1925-1975, Kızılay Hemşireleri 50. Yıl İnsanlık Hikmetinde*, Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi, Ankara 1975.

- ÖZ AYDIN, Zuhâl,
Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti i Ana Bilim Dalı ve Tıp Tarihi Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisan Tezi),
Ahmer Cemiyeti
Sâlnâmesi, (İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Deontoloj İstanbul 1087, s. 49.
UEUSOY, M. Filiz, GÖRGÜLÜ, Selma, *Hemşirelik Esastan (Temel Kuram, Kavram, İlke ve Yöntemler)*, C.1,
Ankara 1995.
YENİARAS, Orhan, *Türkiye Kızılay Tarihine Giriş*, İstanbul 2000,.

b) Dergiler**Türkiye Hilâl-i Ahmer Mecmuası**

- No: 29, 15 Kânûn-ı sâni 1340(1924)
No: 30 15 Şubat 1340(1924)
No: 31 15 Mart 1340(1924)
No: 39 15 Teşrin-i sâni 1340(1924) 15 Kânûn-ı sâni 1341(1925) 15 Şubat 1341(1925)
No: 41 15 Mayıs 1341(1925).
No: 42 15 Temmuz 1341(1925)
No: 45 15 Ağustos 1341(1925)
No: 47 15 Kânûn-ı sâni 1926 15 Nisan 1926.
No: 48 15 Temmuz 1926 15 Ağustos 1926 15 Eylül 1926 15 Kânûn-ı sâni 1927 15 Şubat 1927 15 Nisan 1927
No: 53 15 Temmuz 1927 15 Ağustos 1927
No: 56 15 Teşrin-i evvel 1927
No: 59
No: 60
No: 61
No: 65
No: 66
No: 68
No: 71
No: 72
No: 74

<-*4^ j b-^J i JiU^ r-yli (>
^1^^5>U
•'■◆ s~*.
A>r

Hilâl-î
Ahmer
Hasta
bakıcı
hk(He
mşireli
k)
Okulu
nun
Açılm 1-1
ası ve' j - * - * « - c ® A
ilk j - * - * « - c ® A
«Mezua⁵*1.>-T'' «a^ai a-0
ları jX* < a f J z i ^ * _ *
^1 U A * — y # ç 1 *
. jî jîjî
iL-li) < î X O J M ^ t i A r U U » # J * T
^ * 1 C L Ü D I
C -
w i L ^ * a » j y ç A Z ~ * > - T
A — U A ! J C > j
J L L ? ç j V * 4 ^ w / v ^ 4 i % U I j i *
* t » « ç f * * - r ^ 0 4 - - ^ - l - *
. - r k - v l o \ - j j j ç j â u * t j U i *
* » ft ■ I * I » ' .
0 * ^ j w - A . E * 9 * \ * X j 1 ^ * * ç • S * u a f . m
A . - /
c i î ^ - a j î - V i l o I ^ i j - u * y f * I S ^ 4 * î *
^ i X > ^ < S J * r > f a l e - C j . a > 0 U J • J ^ i A j ^ U t c 1
o U i - l » j V j l < 3 . i J * a » I 1 ^ 1
* A i L . j - < j c - f . A • ^ e >
I ^ > - 1 j > - a A l w < 4 > - I y * f i * ^ * c
> . * L) U * < 3 > - V j t
o U I J ? J ^ — j < * i d — > \ o l *
j a I i j j j I < * ^ ç T ç j \ < 1 1) , I ç j y f
∇ Z j i Z j i j z j X a j > '
y > « U - j j j t S ^ £ }) (^ j l
ö y y j \ X * ^
ç J L > j U I j l A C L ~ .
O - U L £ * j U j U I
j * a 5 v > * ^ U > 1 ^ j ~ a i
t f W j o w b O i C l ç C Ü V t -

j>u
; \ , L
î ^ U l t « (3 J ^ — “ ^
j y ' ^ l i l j) ; ^ » # j j i j L e y i — ,
^ ^ “ 4 ^ j } < p O l . > d - U l > -
^ (A p t l _____ I
J ^ • J y ^ 3 ^ ^ > Z A A j f * y \$
. J L i j j l ^ ' ç 1 Ô - C - L * .
^ ' * * j i j l v _ ^ * ^ « - ^ # ^ U
^ \ t j j * ^ A L l C j \ * p y - A > - j C I »
j ^ I * 4 ^ j y ° 0 κ l e j j < f j r
^ 1 K S j > * 4 » m j \ j t S j f j \$ ~ K S ^ i j - i
O ^ \
U a t l ^ ^ i > c j ^ * - ^ , 1 . J X 1 ^ » \ — — — — — \ S 1
• j . ^ ^ i O y C ' à à j k - . I j A A > y i A
y * < ç L * i j b l o
L a j . S / i X J >
C i X U J ^ j ç > - V j 1 £ i i ^ J A ^ i ^ i #
ç U . j j j r j - • < » - i + A y j * j S ^ y S y S ^ \ / *
j y ^ j \ (3 - ^ U 2 j
< _ ^ * y ^
^ u A > * ç l l s C - 1 i i A - Z . f » (j X A — o # ^ U
< ^ X l — ^ j - x ^ i L i l l ^ j
a U i i ^
L i ' t ^ i s u k ^ A »
j j ^ w > 1 - 1 5 * " ~ l ^) ^ . > - ^ w >
y l a > » # ^ ! j j l >
i a > _ 5 C j j y * ç z j ^ A t ^ > y
< s j ^ - ' ^ ç j v \ l l ^ a I j ^ j > -
C ? y — * a z ' ^ y * - 1 v j . ^ . î * w > 1 ^ v ^ * ^ _ 5
. j - ^ â S T . < j j j ! - î c i A w : r .

Kayn
ak:
THA
M,
No:3
9, 15
Teşri
n-i
sânî
1340
192

— Ai —

*" ^ ^ (^ ^ J * ^ " J k—
â^kİT <JİL>
· J ^ AIÜTiU ^ ç J ^ / j o tiül

Hilâl-i
 Ahmer
 Hasta
 bakıcı
 hk(He
 mşireli
 AjJ→.j uc\^~ 1 — \t'
 Okulu ♦♦ J)A* cAJU* oYjl
 nun JL- ^ Új2~-\ <JV> J>A3 J')\ ^JS
 Açılm .jji*jl oU>- jji
 ası ve ilkJ »ç(»J çJ-A5 yj 4j^U-
 Meççn —>-
 ları
 ^v-a^ cdXUU? *Jl— <»uA» JI J}
 A»Uj Jİ As*rJL^> 4-mjAi ç)jk*LHI* ,
 jlj çIj^1-1 j*~ £b»vjVjl
 4p** J-4- " j'
 ^» ^ £ »çL
 ^vVfc y...-1 La«*J
 -A2X^1
 ..■*
 ^
 Kmmi
 lal
 \}ç
 - . jduJll wA> jr ç)>> J»
 d\J*»-».<- ^yt,j »-CvIaa ^ } » —
 \o
 ^,Uj>xil CW>- \Xy~
 AJL-a^v«3jL-a* ç)} i.» 4*Â«Jİ
 J^L*Ju£>- <J-d*A>-
 J°S~* J>^ iaAi JU JİJİ çta
 Jn-1
 UT? -! * *E J> *A Jç C.*M fj* ççç
 •^İİİ İİ^A^ o 1J) ç-
 au»^ii*-X>- ijlfLo Jjy . j*}
 J°J fJ.
 :;öy£\ ç**jl çyi <ıS^ — \«v oL
 çA* J çy C oUUç^J (^i)
 i O_x-Ufi.Jt>UI j_ *jç J>1 (y)
 i tiU'J çjş-v ^Jb>«JİAIP ^j[]b
 J_r^jju_r: JOJJ jj?(o)
 (.s}>A) gr?rs >Vj I JV

OLa^ <>-Ai^S •J_jT
 il.y^1 <<
 j
 Vletjc.1
 jZ
 0- ^ - ^ * * * ^ _ \ ♦ j**\
 IjLrd J — - * I J *
 ti-İjj a*4^>-| J>UL^
 . 1
 #jU>-VT \^~A£ I
 »; j o ^ € »•
 . sJ J'
 ATÜU, I ^*-ç2^- O-A.* \ \ â
 JU
 j^u ^1 <3^~ ^ j
 çjVp J <A\af,m Jİ^j
 iI^Ju Uj> Ci^j \ j i »jUl oLj^
 *~xl~*U^I ^IIa» ^ Jj'
 ^ j \ #^C— _/ A-iU ^ .jV^1
 ^ç2.5 (jLsu-a^ - ij^li V ^ J \
 OAİj^U û)-^"
 ççç} - S^ki (Jİ-a^ai^
 oju Jil jI jI*j
 jUU L-£» M *.
 jL^ljAÂil
 y I^jU-| JjT
 J^-5 çA> ••A>W* j*
 İjj O*A^ J-Uu- ^
 ^ â^J
 Jy> »>1/* JAI^I il y JALSSİAIS *• *
 j ^ç>* jT\o ^ jx^1 ^1
 üVjIj^V-U jLLİ-1 . -y
 *^JÜU w-İ
 J a > I1 > ç Z *1 . bJİJİ Jw!^-
 oUU» i^UVjl

Kayn
 ak:
 THA
 M,
 No:3
 9, 15
 Teşri
 n-i
 sâni
 1340
 (192

4.1 >- ^ J'' b

4^— ^ * * 4 <1— O ^
<5 &Ij? ^ iS't'3^ 'S*

f>l o~ J
A: ^ vj^U1J ç^«jUI ç)jj^
•<^4jU.^.^ OL-~>- jll
_} 'jl^ioi^Llx—
L5^*/. o>
5-^r ol* </j*-‘ J/J

JJ~
JIUj-; <1^1 OVjl .J.^-1
-xÂc- »ç4*1» j OjU* oijU*
Ô-Ü J.İC* İA?#JL-.İİ jù y
I^L ff tjl» j
JA-İC'I 03

<Lİı—/O-ji^A-a> <JAİİ<j\>
»jy>
Jj'Cr^Nö^J

Ç<^4.y^'\^ti
y tiX çj\j
|~\$J <jr^k?y*jr^S
•A-V») c-5"^-j «J^U \r;
'tSif i» fy M*jj j** jMy^"
£..\$*■*
<~^jl Oİ5^*j-V 1 Jj^-~
◆~ull v)^ w*3aj

dεVL T,A VA ilj^hi-c*tj-6 c - j U ^ j l j V-*
dt'y» t«Yi ^ çL-X*4i İİU-
Lii

^j* * • t 1~«^U \s} j*~
Kaynak: THAM, No:39, 15 Teşrin-i sâni 1340(1924), s. 86

>x^.lj-\ j<^Jkc
oljL^.
üijilj-x-l) jyj\j i>j.O-u*İo(O)

Jv^J-
<J'M (L) •
^1^-1 j?i'^1
Oİİ! l-ktl <Ju cJlâS" /İ3 c.^>-*-x»I U>! ..
* ^...

. J^J)I
Jj*î jj!^ çIMJÜ» civl^*
j{f4'iv-C*^5^-ii — \ v
■wiljiü^
^ ^ w ^ ' « J 1 « o
^ jli^Vc j)j! ^rbl^ <U <>«^4
1 aXJ,A>' JJli 1 <^**o çA-
a^J^

(J ^ (21 ^
çjji^to^ç^içl ^Uş-VT jî*
4İ liAjUIL j! ^<~i ç^i
\J) ^ jfC1 1 . jXJ\^A
* Jj^U\ _A^A 4 i JJ Jçg** ^

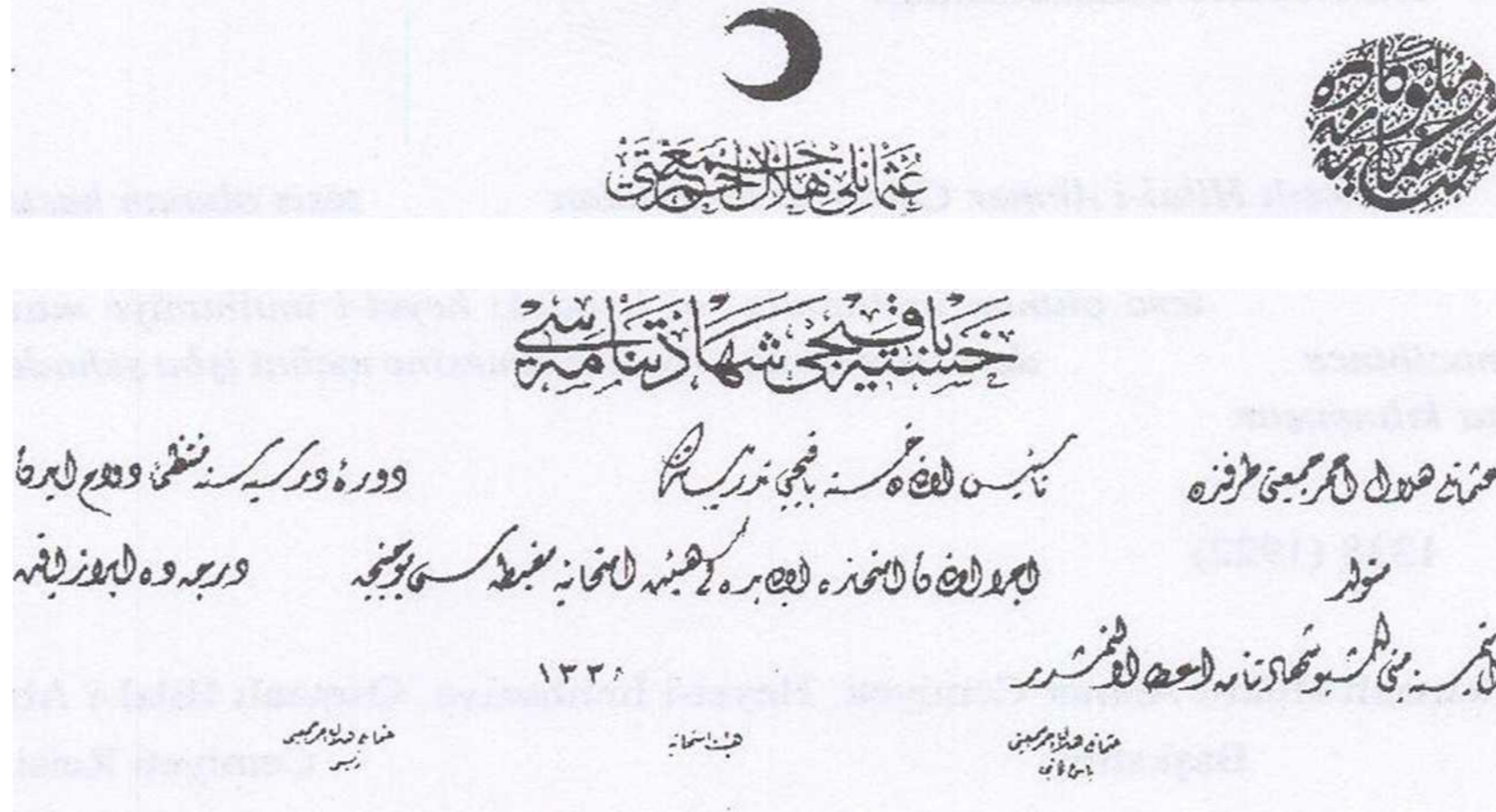
* **^^^" Li^ y cb'
<U/ ^i"y.Æ>- Lil ^iâ-Cİ* jir*J

jU- ili o ob ^"■v*
t//. ^J o^li.î v^ Kİ
j^r
>U
<jH^*
J.lo
<^T ^-v-^ j vJ j-t-V
41— J J'4'^^vA»t
a»l—s^^Lijt
^I^İ?İ4-a-u-İi>

Hilâl-i Ahmer Hastabakıcılık(Hemşirelik) Okulunun Açılması ve İlk Mezunları

EK 2:

**Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Mektebi Mezunlarına verilen Şehadetname
(Diploma)**

**Kaynak: Seçil Karal Akgün, Murat Uluğtekin, Hilal-i Ahmer'den Kızı lay'a,
II. Kitap, s. 376, Belge No: 17.**

**EK 2a: Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Mektebi Mezunlarına verilen
Şehadetname'nin (Diploma) Bugünkü Dile Çevrilmiş Metni**

Taht-ı Himaye-i Mülukanede
Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti
Hastabakıcı Şehadetnamesi

*Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti tarafından tesis olunan hastabakıcı
tedrisatının devre-i dersiyesine muntazaman devam eden mütevellid
icra olunan imtihanda ol babdaki heyet-i imtihaniye mazbatası mucibince
derecede ibraz-ı liyakat etmesine mebni işbu şehadetname
ita kılınmıştır.*

1338 (1922)

Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Heyet-i İmtihaniye Osmanlı Hilal-i Ahmer
Başkatibi Cemiyeti Reisi

(Boşluklar kişiye ve duruma uygun olarak dolduruluyordu)

**Kaynak: Seçil Karal Akgün, Murat Uluğtekin, Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a,
II. Kitap, s. 376, Belge No: 17.**

EK 3:Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Mektebi'ne Sene-i Tedrisede Kayıt ve Kabul Edilen Talebeler

l
v- •
yy*\

Kaynak: Seçil Karal Akgün, Murat Uluğtekin, Hüal-i Ahmer'den Kızılay'a, II. Kitap, s. 383, Belge No: 20c.

Hilâl-i Ahmer Hastabakıcılık(Hemşirelik) Okulunun Açılması ve İlk Mezunları 39
**EK 3a:Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Mektebi'ne Sene-i Tedrisede Kayıt
ve Kabul Edilen Talebelerin İsimlerinin Bugünkü Dile Çevrilmiş Metni**

BELGE 20 c Kız. Arş. Kİ. 330

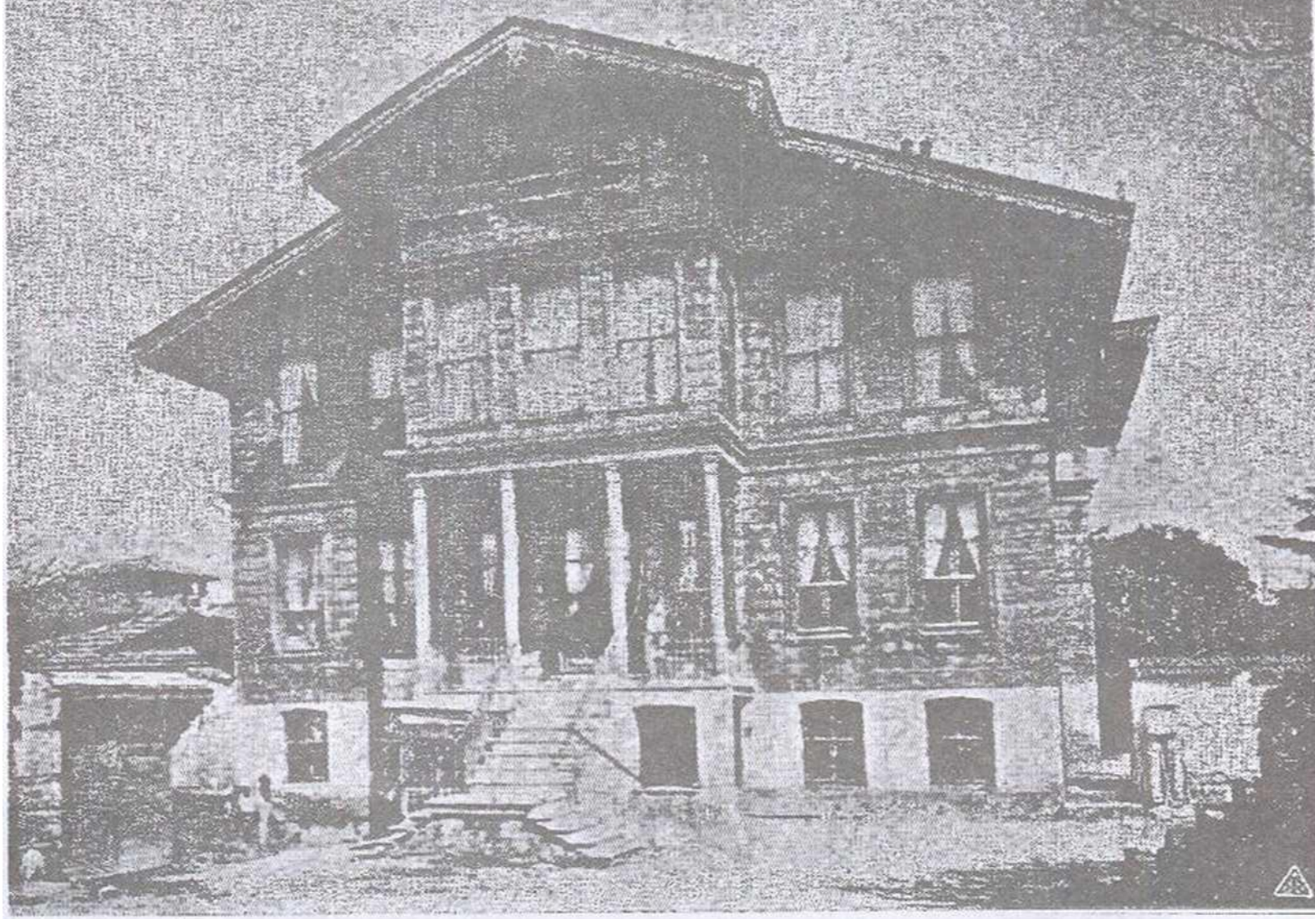
HİLAL-İ AHMER HASTABAKICI MEKTEBİ'NE SENE-İ TEDRİSEDE
KAYIT VE KABUL EDİLEN TALEBELER

1. Mihriban Salih Hanım 2. Nimet Halil Hanım 3. Fatma Kasım Hanım 4. Vahide Hamid Hanım 5. Nigar Halid Hanım 6. Fatma Osman Hanım 7. Ayşe Mustafa Hanım 8. Fehime Abdullah Hanım 9. Şükufe Abdullah Hanım 10. İsmet Bekir Hanım 11. Sıdika Rüştü Hanım 12. İsmet Mehmet Hanım 13. Fatma Abdurrahman Hanım 14. Mürüvvet Süleyman Hanım 15. Adalet İbrahim Hanım 16. Hüsniye Ahmet Hanım 17. Bedia Cemil Hanım 18. Vesile Ahmet Hanım 19. Hatice İsmail Hanım 20. Feride Kazım Hanım 21. Naciye Hüdaverdi Hanım 22. Reyhan Halid Hanım 23. Hayriye Mehmet Hanım 24.Naime İsmail Hanım

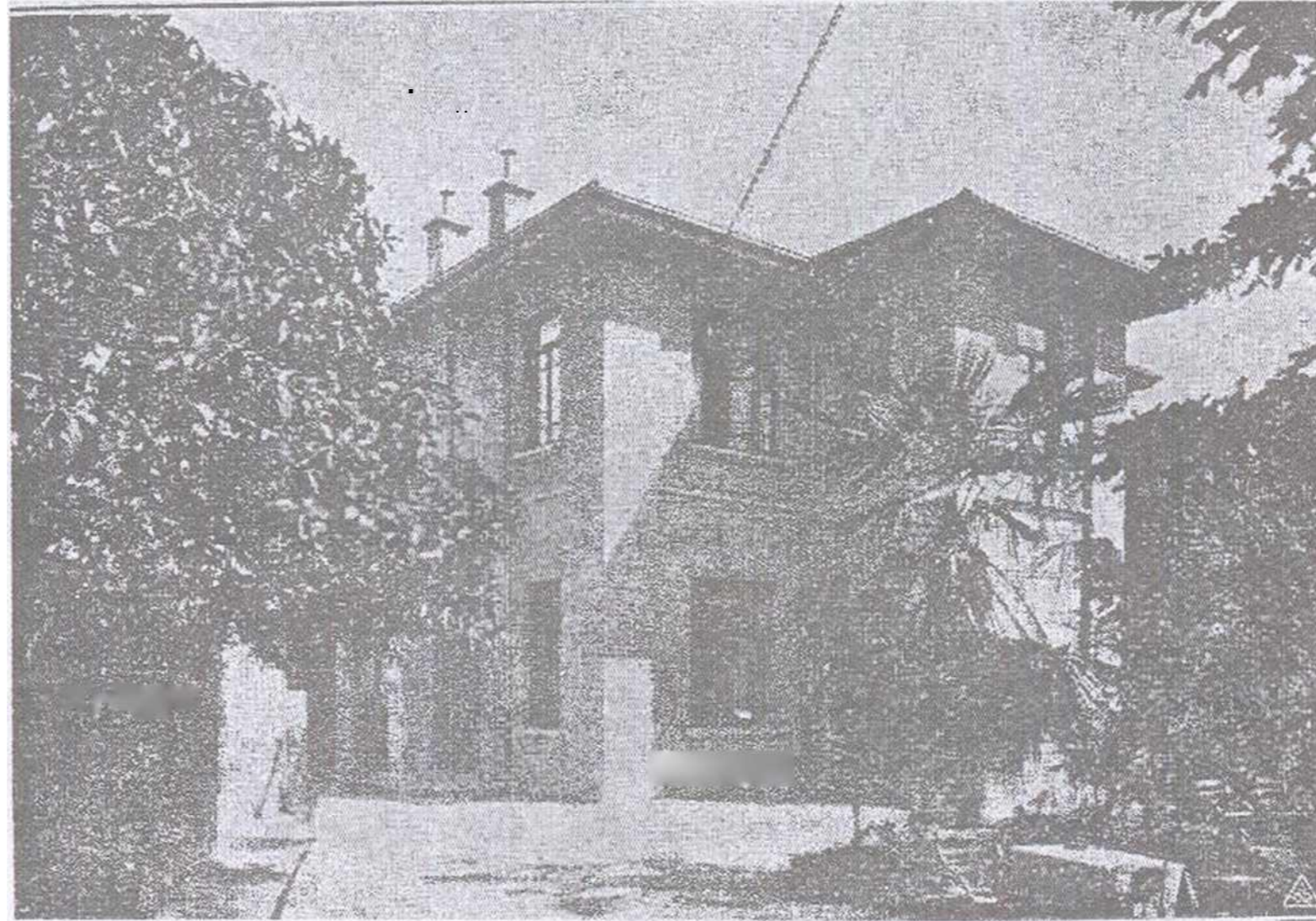
(Mühür: Türkiye Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hastabakıcı Mektebi ve Yurdu)

Kaynak: Seçil Karal Akgün, Murat Uluğtekin, Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a, II. Kitap, s.89.

EK 4: Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Mektebi Binası ve İlk Talebelerine Ait Resimler

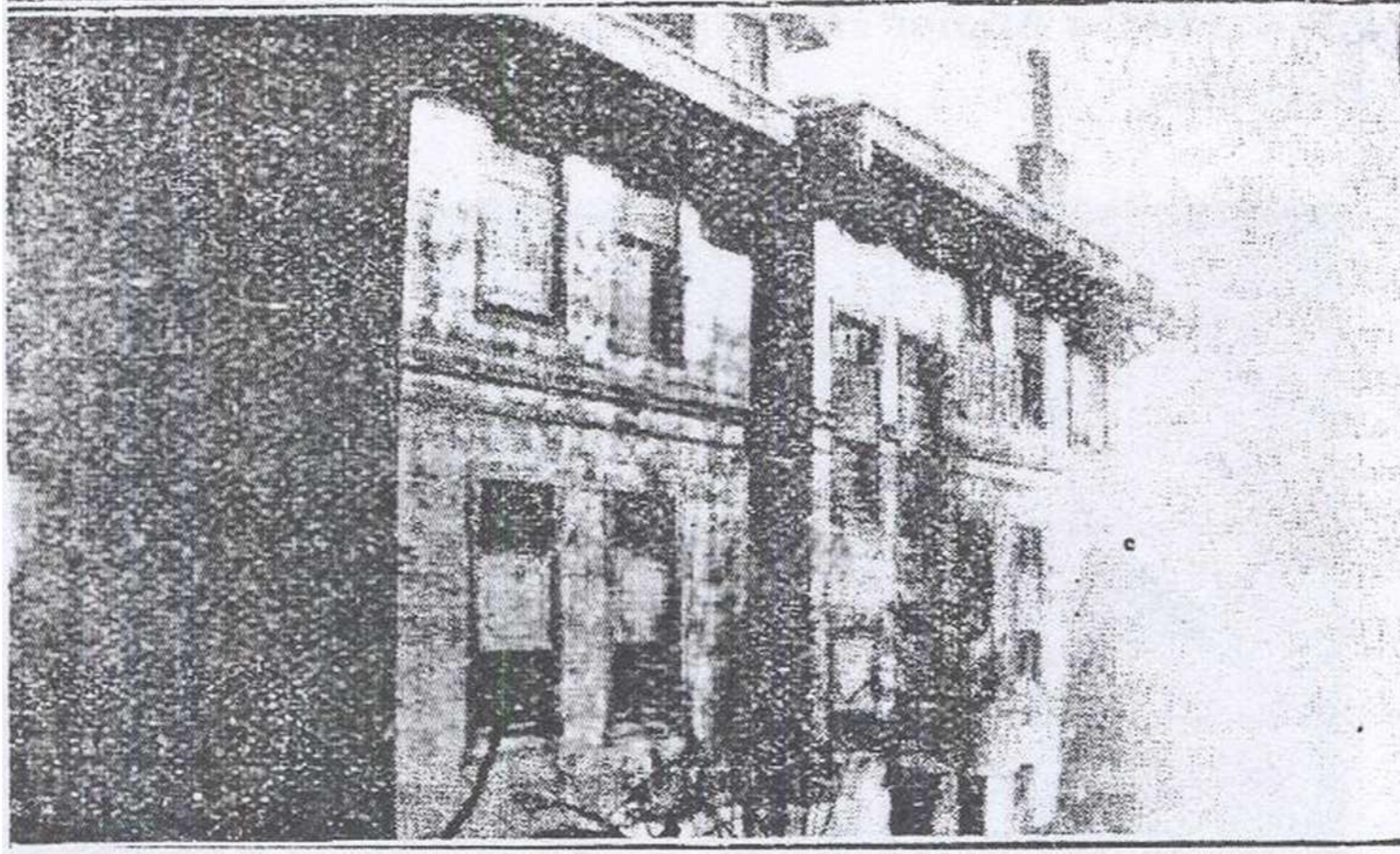
Resim 1: İstanbul'da Aksarayda Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Mektebi Binası(Türkiye Hilâl-i Ahmer Mecmuası, No: 68, 15 Nisan 1927, s. 316.

Hilâl-I Ahmer Hastabakıcılık(Hemşirelik) Okulunun Açılması ve ilk Mezunları

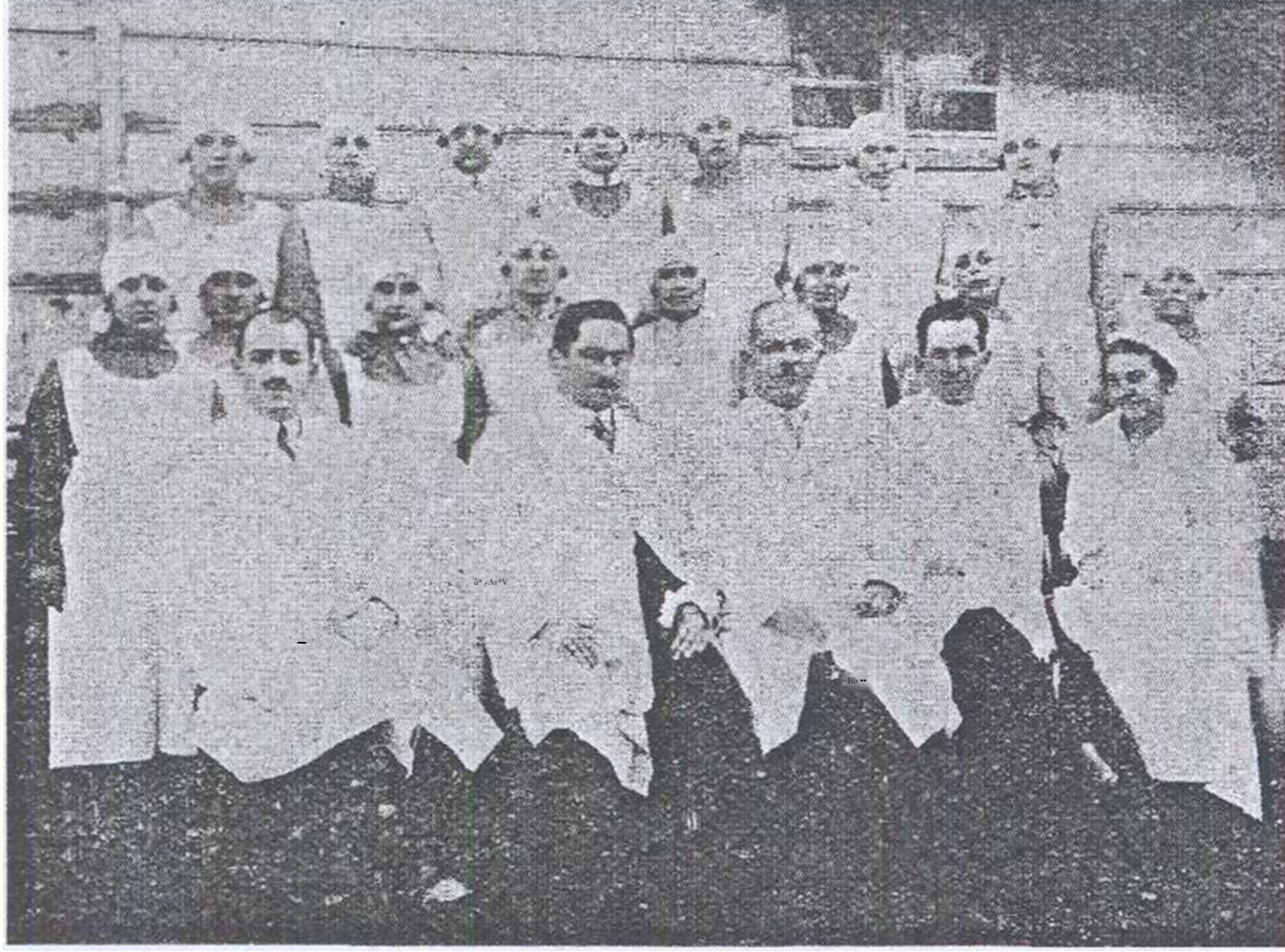
ı»

Resim 2: Hastabakıcı Mektebinde yeniden inşa edilen konferans salonu
dershane binası.THAM, No: 68,15 Nisan 1927, s.317.

Resim 3: İstanbul'da Yusuf Paşa'da Küşad Edilen Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Mektebi (THAM, No:41, 15 Kanun-ı sani 1341(1925), s.180.

Resim 4: Hastabakıcı Mektebi Heyet-i Tedrisiyesiyle son sınıf talebâtı Sağdan itibaren:

Başhemşire Pavloviç Hanım, Doktor Ali Eşref Bey, Gureba Hastanesi Sertabibi ve Hastabakıcı Mektebi Müdürü Ömer Lütfi Bey, Doktor Osman Şerafettin Bey, Oparatör Ali Rıza Bey. THAM, No: 65, 15 Kanun-ı sani 1927, s.182.

Hilâl-İ Ahmer Hastabakıcılık(Hemşirelik) Okulunun Açılması ve İlk Mezunları

Elèves de l'école des infirmières du Croissant-Rouge

jU.e <J#li

fL

J.U. w«

^*U. «Uf*
»11

Resim 5a:Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı Mektebinin ilk talebeleri. THAM, No: 49, 15 Eylül 1341(1925), s.188.

(ğU. ar 1 j

L J,,>.*<ğ X

4^

fV jl***<^s'

^5 2-•

1jç

jL^u

ç&l ^ç*1

^I^

wJUA

jXa1a>

A .
1

^

A>

il>Aİ

j -c^j ç>js

ç

ciiVl çjuîr O-lit 4U>3

IUj

!>

3Jl * ci <_ğ

I j^iiW iJ

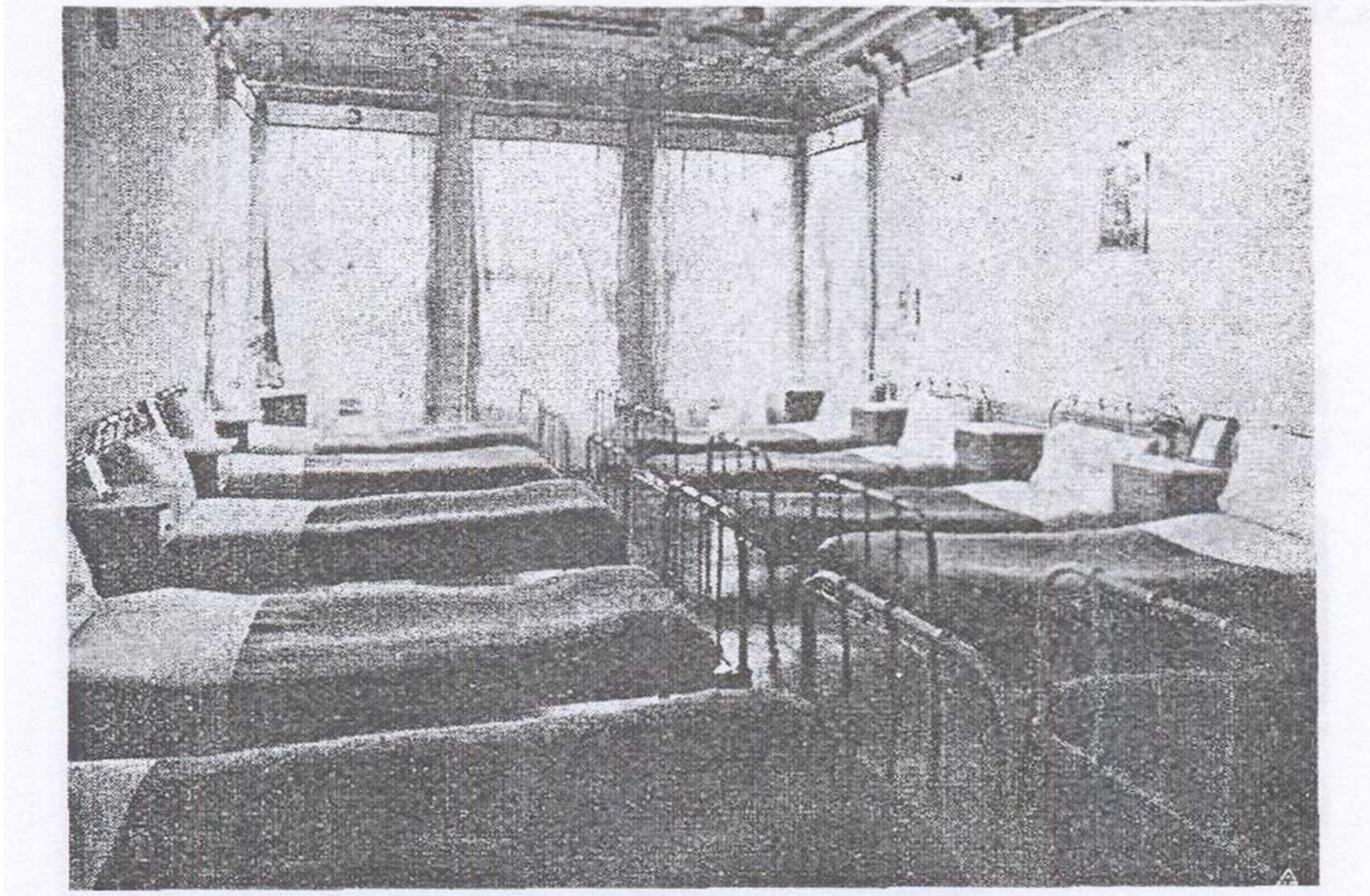

;t JVJ u,çjr

Resim 5b: Hilâl-i Ahmer Hastabakıcı
Mektebinin ilk talebeleri. THAM, No: 49, 15 Eylül
1341(1925), s. 189.

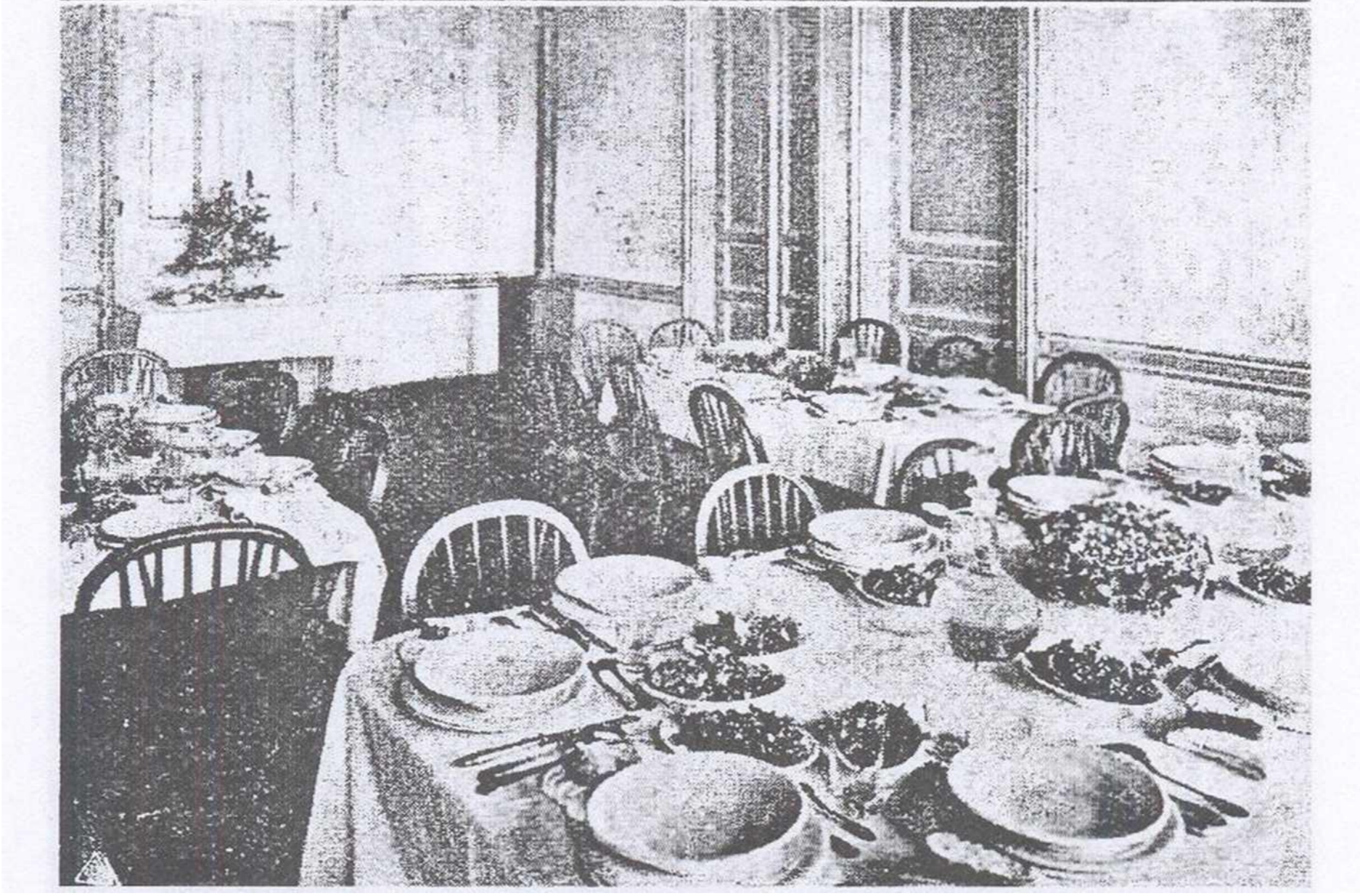

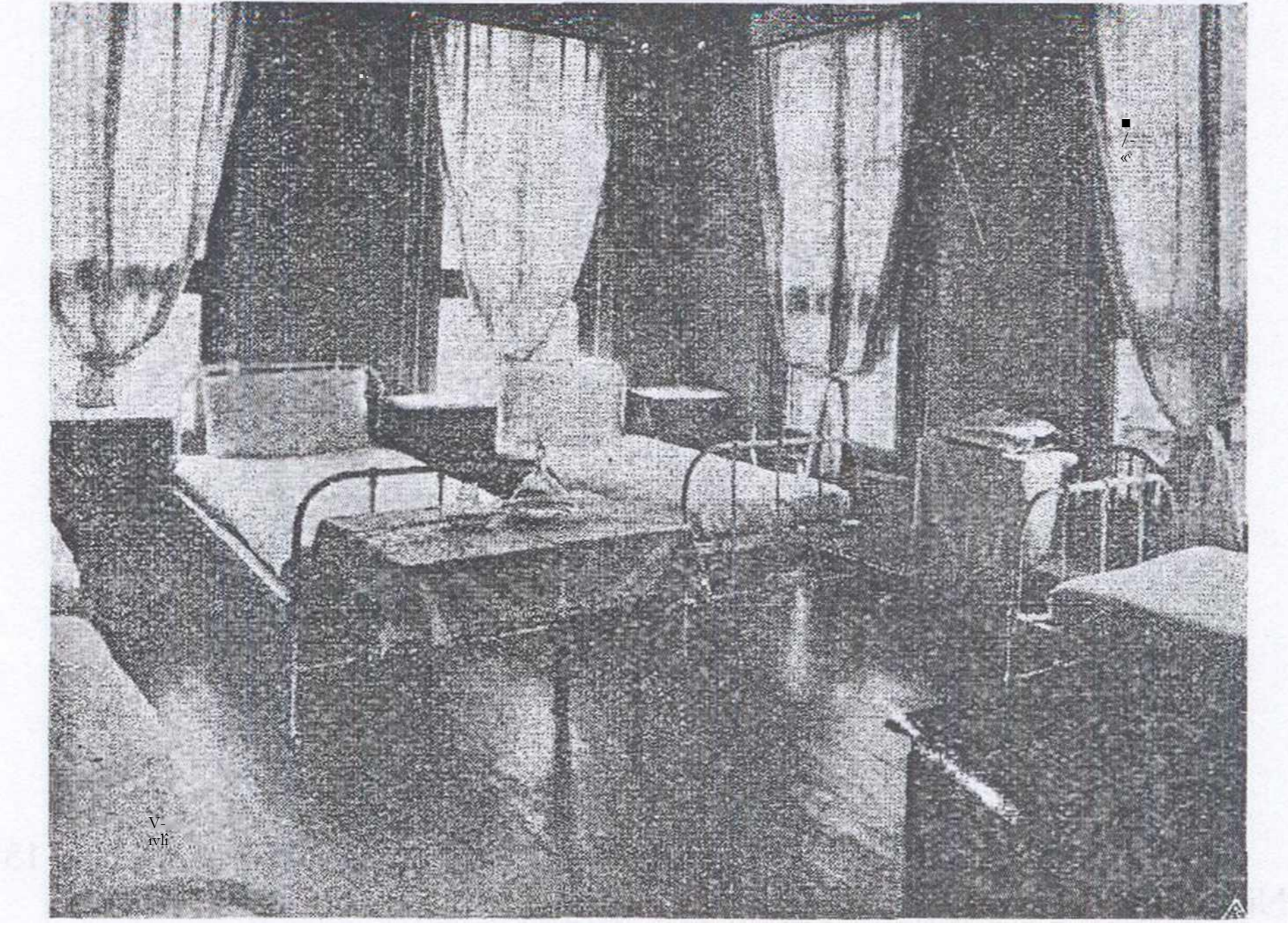
Resim 6: Hastabakıcı Mektebi Taamhanesi(Yemekhane). THAM, No: 68, 15 Nisan 1927, s.318.

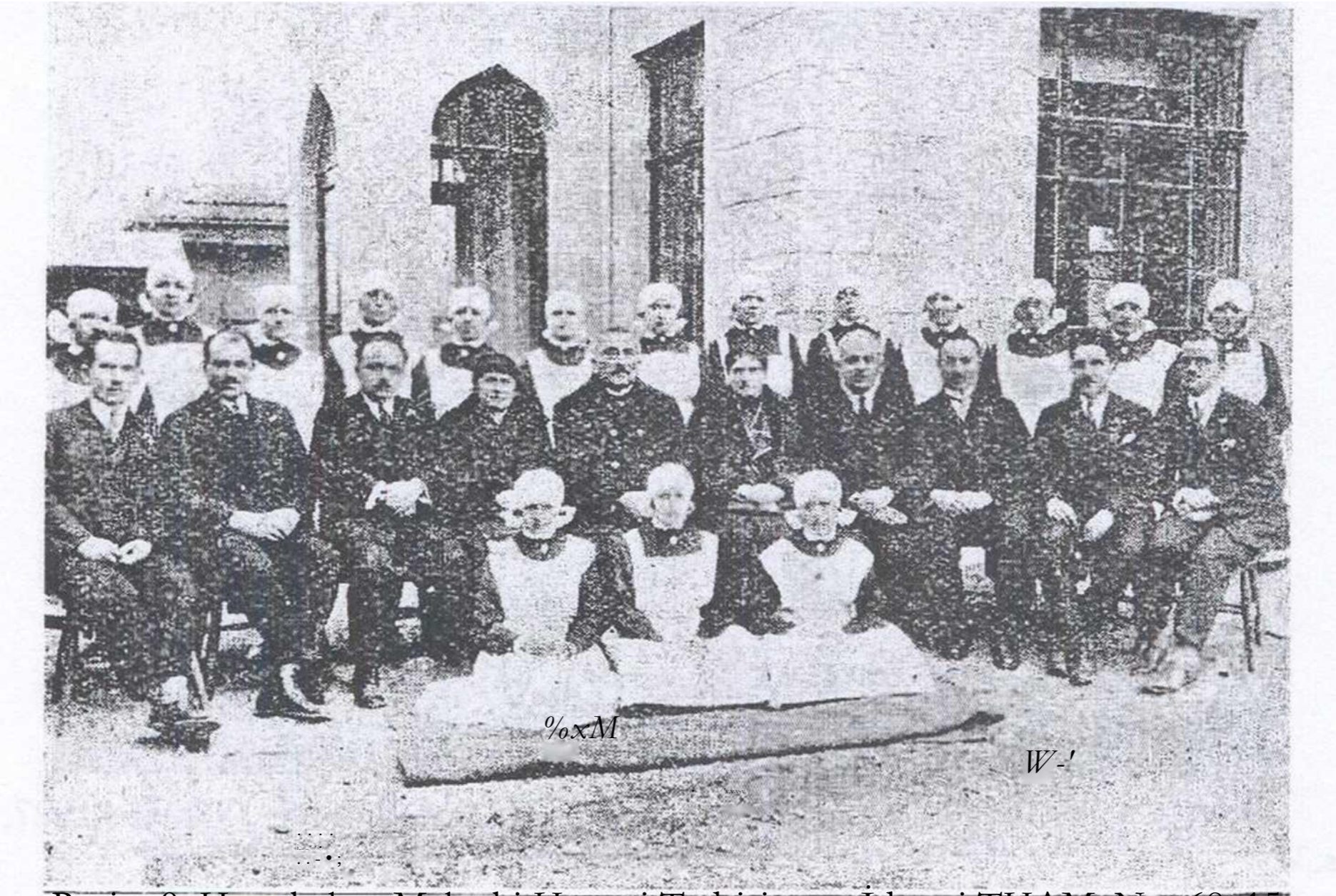
Resim :7 Hastabakıcı Mektebi Yatakhane. THAM, No: 68, 15 Nisan 1927, s.319.

Hilâl-i Ahmır İlastabakıcıbk(Hemşirelik) Okulunun Açılması ve İlk Mezunları ^3

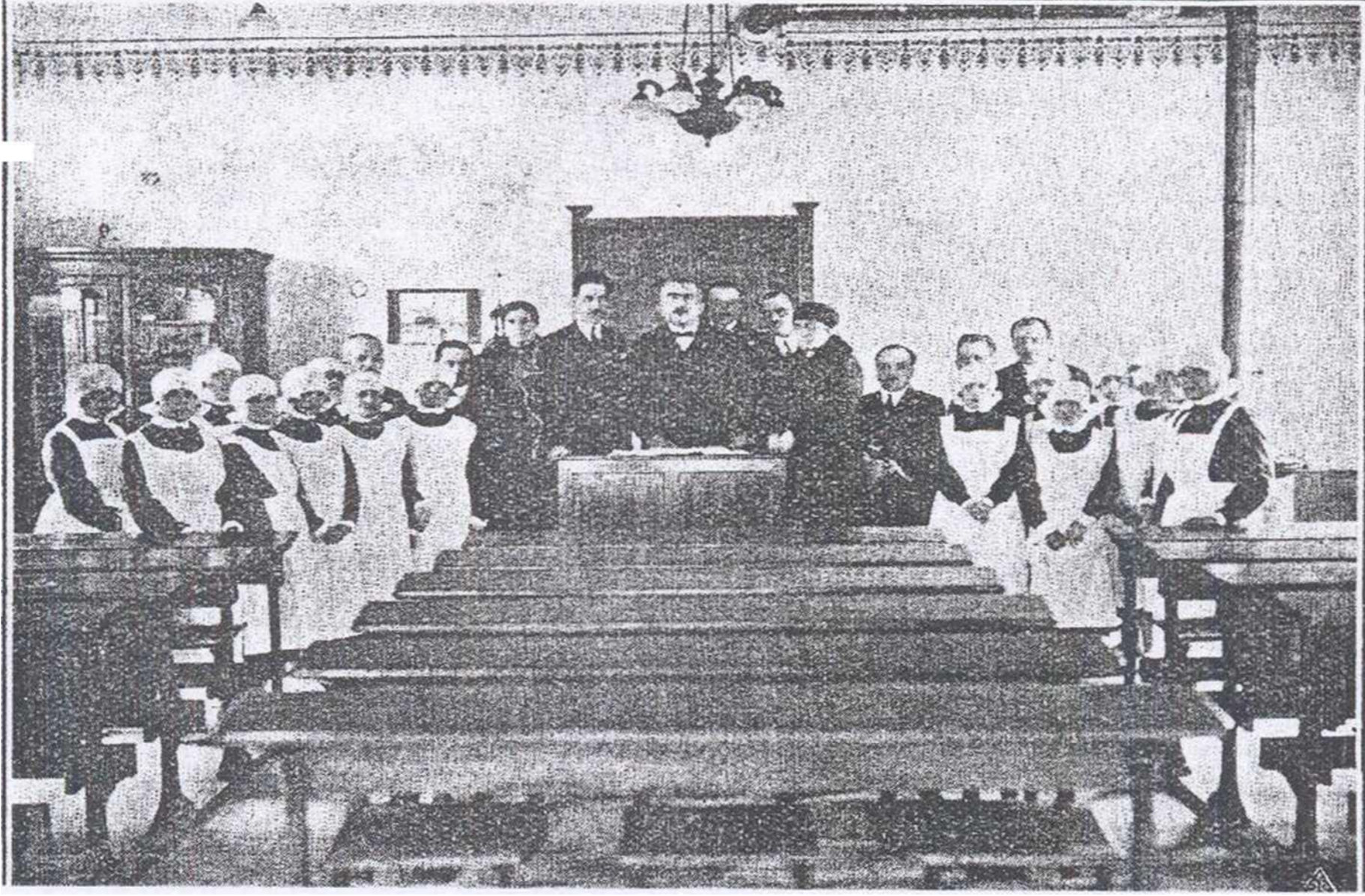

Resim 8: Hastabakıcı Mektebi Yatakhaneşi THAM, No: 68, 15 Nisan 1927, s.319

Resim 9: Hastabakıcı Mektebi Heyet-i Tedrîsiye ve İdaresi THAM, No: 68, 15 Nisan 1927, s.320.

Hilâl-İ Ahmer Hastabakıcılık(Hemşirelik) Okulunun Açılması ve İlk Mezunları

Resim 10: Hastabakıcı Mektebinden ilk şهادetname(diploma) alan hemşirelere alâmet-i mahsusa taliki THAM, No: 68, 15 Nisan 1927, s.320.

²³ Hilâl-i Ahmer Meclis-i Umumisi, Merkez-i Umumi azasıyla taşra merkezleri Murahhasları ve İstanbul'da bulunan aza-yı amilenin ve bir çok kibar faziletli nisvânın huzur ve iştirakıyla Kâ- nûn-ı sâûî'nin on birinci Cuma günü Darülfünûn'ın ilk celsesini akt etmiştir. Türkiye Hilâl-i

⁶⁰ A.g.e., s. 90.

⁶⁹ THAM, No: 71, 15 Temmuz 1927, s. 440-441. Aynı ilan için bkz. T HAM, No: 72,15 Ağustos 1927, s. 506.

85THAM, No: 56, 15 Nisan 1926, s. 393-394.

«⁶ T HAM, No: 56, 15 Nisan 1926, s. 406-407.